№ 237 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 25 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ

1912
ՔԱՌԱՍՈՒՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 25 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ № 237

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ" Сергіевская ул., № 5.
Tiflis, Rédaction „Mschak"

Խմբագրատան տելեֆոն № 2—53.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզվով

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպէկ.

Տպարանի տելեֆոն № 67.

ՄՇԱԿ
ՔԱՌԱՍՈՒՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція „МШАКЪ".
TIFLIS, Rédaktion du journal „MSHAK".

ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՎԱՅ ՎԵՐՋԸ 2 ՌՈՒԲԼԻ.

Նոյեմբ. 1-ից մինչև դեկտեմբ. 1-ը 85 կ.: Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաեւ հին հասցէն եւ 40 կ. նամականիշ: ՀԻՆ ՀԱՍՑԷՆ եւ 40 կ. չուղարկողների խնդիրները՝ հասցէն փոխելու վերաբերմամբ՝ ԿԸ ԹՈՂՆՎԵՆ ԱՆՀԵՏԵՒԱՆՔ:

Յայտարարութիւնների համար պիտի վճարել I երեսի վրա իւրաքանչիւր տողատեղին (պետիտ)—20 կ., IV երեսի վրա—10 կոպ.:

Կովկասից դուրս գտնվող անձերի և հիմնարկութիւնների յայտարարութիւնները ուղղակի ընդունվում են՝ Մոսկվայում—Центральная Контора Объявленій Торговаго Дома Л. и Э. Метцль и К°, Мясницкая, д. Сытова, և նրա բաժանմունքներում—Պետերբուրգում՝ Морская, 11, Վարշավայում՝ Маршальковская, 130, Վիլնոյում՝ Большая, 8, Պարիզում՝ 8 Площадь Биржи.

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Գրէնադէրսկի Գրուզինսկի 14-րդ գունդը, որ տեղաւորված է Թիֆլիսի նահանգում և գաւառում գտնվող Բէլիյ-Կլիւչ աւանում, հրաւիրում է ցանկացողներին ստանձնել գնդի համար միս և այլ մթերքներ մատակարարելու գործը՝ մի տարվայ ընթացքում, այն է՝ յունվարի 1-ից 1913 թ. մինչև յունվարի 1-ը 1914 թ., ներկայացնելով 2000 րուբլի գրաւական: Աճուրդը տեղի կունենայ թէ բանաւոր և թէ ծրարված յայտարարութիւններով, նոյեմբերի 20-ին 1912 թ., ցերեկվայ ժամը 12-ին, գնդի գրասենեակում՝ Բէլիյ-Կլիւչում, ուր և կարելի է տեսնել մատակարարման պայմանները:

Փոստով ուղարկվող յայտարարութիւնների ժամանակ, գրաւականը պէտք է ուղարկել առանձին ծրարով: (Հ.Կ.) առ. 798. 3—1

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
Հաշւապահական Կուրսերի Հիմնադիր
ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆԻ
ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒՈՎ
ՁԵՌՆԱՐԿ
ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ
ՀԱՇՒԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ
ԿՐԿՆԱԿԻ ՏՈՒԱԿԱՆ ՍԻՍՏԵՄՈՎ,
(Արկղի, բանկային, կոմմերցիոն և ֆաբրիկա-գործարանային)
Գինն է 2 րուբ.
[illegible] Гоголевская, Николаевская 22 [illegible]
(Կ. Կ.) 788. 10—3

По умѣреннымъ цѣнамъ
Новѣйшихъ изящныхъ рисунковъ
ПОЛНОМѢРНЫЕ
ОБОИ
ФАБР. СКЛАДЪ
МАНГИКІАНА
Пушкинская № 7.
(Կ. Կ.) 291. 50—49

ԿՆԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԵՒ ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ
ՄԱՍՆԱՒՈՐ
ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
Բեհբուդեանի 13. տելեֆոն 4—21.
[illegible]

ԲԺԻՇԿ
Յ. Մելիք-Նուբարեան
[illegible]
(Ա. Տ. Կ.) առ. 746. 100—12

ԲԺԻՇԿ
Ա. Յ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ
[illegible] № 30.
[illegible] искусств, пневмотораксъ) Forlanini, Brauer [illegible]
(ա.օ.) առ. 761. 100—13

Հիւանդանոցի բժիշկներ
[illegible]
(Կ.Կ.) առ. 797. 100—1

ԲԺԻՇԿ
Գ. Գ. ՄԵՀՐԱԲԵԱՆՑ
[illegible]
Բժշկութիւն նաև տուբերկուլիններով, ՌԱԴԻՒ պրէպարատներով և էլեքտրականութեամբ:
Ընդունելութիւնը ամեն օր, ՆՈՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՈՒՄ, առաւօտեան ժամը 9—12-ը և երեկոյեան ժամը 5—7-ը:
Սոլոլակ, Բէհբութեան փող. № 23 (անկիւն Գանովսկայա): Հեռախօս 7—92.
(ա.օ.) առ. 699. 100—28

ԲԺԻՇԿ
Ա. Մ. Մկրտչեանց (որդի)
Նախկին ասիստենտ Մոսկվ. Կայս. Համալս. կանանց կլինիկայի.
Կանանց հիւանդութիւններ եւ մանկաբարձութիւն:
Բժշկութեան ֆիզիկական միջոցներ.
Ընդունելութիւնը՝ երկուշաբթի, չորեքշաբթի և ուրբաթ օրերը ցեր. ժ. 12—2-ը, իսկ երեքշ., հինգշ. և շաբաթ օրերը երեկ. ժ. 5—6-ը:
Բէբուտովսկայա 58. Տելեֆոն 2—30.
(օ. մ.) առ. 755. 10—7

ԲԺԻՇԿ
Ե. Ի. ՄԻՆԱՍԵԱՆՑ
Ներքին, երեխայոց և ստամոքսա-աղիքային հիւանդութիւններ:
Պրոֆ. Mathien-ի մասնագիտական կլինիկայից—Պարիզում:
Ընդունելութիւնը (առաւ. ժ. 9—11-ը: երեկ. ժ. 5—7-ը:)
Միխայլովսկի պր. 86, տելեֆ. № 576.
(Ե.Տ.Կ.) առ. 179. 100—48

ԹՈՒՐՔԻԱՆ [illegible]

[illegible]

Մենք դեռ պատերազմի սկզբին հաւզորդել էինք, որ բուլղարական զօրքը իր կազմութեամբ համարվում է ամենալաւ զօրքերից մէկը Եւրոպայում: Փաստերը եկան աւելի քան պերճախօս կերպով հաստատելու, թէ արդարև Բուլղարիան յուրջ զբաղված է եղել իր զինուորական պատրաստութեամբ և պատերազմական դաշտ է դուրս եկել լաւ չափած ու կշռած այն ամենը, ինչ անհրաժեշտ է աջող մաքառման համար: Եւ կարևոր է այն հանգամանքը, որ նրա հակառակորդ Թիւրքիան ևս լաւ զօրք ունեցող մի պետութիւն է, որը կրթել է իր զինուորներին եւրոպական հրահանգիչների ղեկավարութեան տակ:

Գերադասութիւնը Բուլղարիայի կողմը դուրս եկաւ: Բուլղարական զօրքերը շատ շուտով հասան Ադրիանուպոլսի ամրութիւնների շրջանին և սկսեցին սպառնալ թիւրքական կենտրոնական բանակին, կտրելով նրա հաղորդակցութիւնը Կ. Պոլսի հետ:

Թիւրքիան առ այժմ պարտված է:

Իսկ մինչ ապագան յուսատու չէ: Դժուար է հաստատապէս ասել:

Պատերազմական ամեն մի օր աւելի ու աւելի բարդացնում է ռազմական հոգսերը և սպառնալիքը դարձնում իւրերի վիճակը անաջողութեան դէպքում:

Ցիրաւի, իւրաքանչիւր պատերազմ ունի իր ինքնաբոյթ տրամաբանութիւնը, իր ճակատագրական լոգիկան, իր անխուսափելի հետևանքները: Պատերազմի մէջ յաղթողը պահանջում է բաւարարութիւն: Եւ որքան խոշոր ու ընդարձակ է յաղթութիւնը, այնքան մեծ է և անպայման նրա բաւարարութեան պահանջը:

Թիւրքիան, անշուշտ, կարող էր տևմիներով շարունակել պատերազմը, եթէ նրա առաջ կանգնած չը լինէին այնպիսի սպառնալիքներ, թէ յաղթող թշնամիները կարող են պահանջել, որ իրանց գրաւած տեղերը մնան առմիշտ իրանց ձեռքին, իբրև հաստատ նուաճումներ:

Կայ և մի ուրիշ վտանգ:

Դա ներքին խռովութիւնների ընդարձակվելն է:

Թիւրքիայի պետական մարմինը և նրա կառավարչական կազմը ամենևին ամուր ժայռերի վրա հաստատված հոյակապութիւններ չեն, այլ կրում են իրանց մէջ քայքայման և կազմալուծութեան վտանգաւոր սաղմեր, որոնք կարող են ճակատագրական անակնկալներ առաջ բերել և անուղղելի կործանումների անդունդներ բանալ օսմանեան իշխանութեան համար:

Եւ ահա Թիւրքիայի պետական մարդկանց առաջ հանդէս է եկել մի պատասխանատու խոշոր հարց՝

— Արդեօք շարունակե՞լ պատերազմը ենթադրական աջողութիւնների յոյսով, թէ կանգ առնել, որպէսզի պետութիւնը խուսափած լինի աւելի վտանգաւոր դրութիւնից, եթէ օսմանեան զօրքը հանդիպի նորանոր անաջողութիւնների:

Շատ ծանր է Թիւրքիայի պետական մարդկանց համար ստեղծված ներկայ վիճակը, բայց արտակարգ հանգամանքները ստիպում են շուտով որոշ դիրք բռնել և փոքրիկ սպառնալիքների դիմաց գործնական քայլեր անել:

Եւ ահա նրանք դիմումներ են անում եւրոպական պետութիւններին:

Դիմումներ պատերազմը դադարեցնելու, հաշտութիւն կայացնելու:

Սակայն այստեղ անհրաժեշտ է պատերազմող դաշնակից պետութիւնների համաձայնութիւնը: Թիւրքիան պատերազմից առաջ մերժեց եւրոպական պետութիւնների միջամտութիւնը ներկայ պատերազմական գործերի մէջ և ինքը դէմ-յանդիման կանգնեց դաշնակից պետութիւնների միացեալ զօրքերին:

Եթէ այդպէս է, ուրեմն Թիւրքիան, հաշիւ ունենալով միւս պատերազմող կողմի հետ, պէտք է նրան էլ դիմումներ անի և ապա բանակցութիւնների մէջ մտնի համաձայնութեան կէտեր մշակելու հաշտութեան համար:

Ա. Քալանթար

ԿՈՎԿԱՍԻ ՓՈԽԱՐՔԱՅԻ ԿԱՐԾԻՔԸ ՀԱՅԵՐԻ, ՎՐԱՑԻՆԵՐԻ ԵՒ ՄԱՀՄԵԴԱԿԱՆՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

—

«Մշակի» երէկվայ համարում մենք առաջ բերինք համառօտութիւնը այն խօսակցութեան, որ «Кавказъ» թերթի նախկին խմբագիր Օզօլինին ունեցել է Կովկասի փոխարքայի հետ:

Ստանալով «Нов. Время» թերթը, ուր տպված է այդ խօսակցութիւնը in extenso, մենք հարկաւոր ենք համարում առաջ բերել այն մասը, որ վերաբերում է հայերին, վրացիներին և մահմեդականներին:

Խօսելով այն մասին, որ Կովկասում չէ կարող գոյութիւն ունենալ սեպարատիզմ և Կովկասի ազգութիւնները չեն կարող թըշնամի լինել Ռուսաստանին, փոխարքան կցել է.

Մինչ Վրաստանը իր անկախ և տառապանքներով լի գոյութեան վերջին տարիների ամբողջ ընթացքում չէր որոնում հնարաւորութիւն մտնել հիւսիսային հզօր և իրան դաւանակից պետութեան կազմի մէջ: Մինչ մենք չէինք կռւում մեր դիրքերի համար, ձեռք-ձեռքի տուած վրացիների հետ՝ որոնք մեզ տուին այնքան հերոսներ կովկասեան մեր փառաւոր պատերազմների ժամանակ: Վրացիները, ճիշդ է, հեշտութեամբ են յափշտակվում. նրանք իրանց խառնուածքով հարաւայիններ են: Ամբողջ նրանց պատմութիւնը—այդ միանջենաւոր կռիւը հաւատի և ազգութեան համար—մշակել է կենդանի, անմիջական և համարձակ տիպ, բայց թշնամութեան մասին դէպի Ռուսաստանը խօսք լինել չէ կարող. նա մեր հին, պատմական, փորձված բարեկամն է: Սոցիալ-դեմոկրատների աջողութիւնը վրաց գիւղացիութեան մէջ բացատրվում է գլխաւորապէս տնտեսական պատճառներով, հողային հին խառնաշփոթութեամբ: Բացի դրանից, Քութայիսի նահանգը երկար ժամանակ եղել է Ռուսաստանից աքսորված քաղաքական անբարեյոյս տարրերի աքսորատեղի, և սոցիալիստական պրոպագանդան վաղուց թափանցել է Գուրիա և Իմերէթիա ռուսական գաղթականութեան հետ միասին: Բայց և ինչ էլ լինեն վրաց սոց. դեմոկրատները—նրանք սեպարատիստներ չեն, այլ ներկայացուցիչներ մի կուսակցութեան, որ իր դիրեկտիվները ստանում է Ռուսաստանի կենտրոնից:

Ինչ վերաբերում է հայերին, նրանք կազմում են մի խաղաղ, իրանց հաւատին անձնուէր, բարոյական, խոհեմ և գգաստ ժողովուրդ, որ գեղեցիկ կերպով հասկանում է, թէ ինչ նշանակութիւն ունի իր համար ռուսական ամուր իշխանութիւնը երկրում: Այդ իշխանութիւնը պաշտպանում է նրա աշխատանքը և սեփականութիւնը, հնարաւորութիւն է տալիս զարգացնել իր ազգային բոլոր ույժերը, որոնք ճնշված են մահմեդական երկիրների կեանքի պայմանների մէջ: Եւ հայերը Ռուսաստանի երախտագէտ բարեկամներն են թէ մեր սահմաններում և թէ Անդրկովկասի սահմաններից դուրս:

Անջատողականութիւն չը կայ և կովկասեան մահմեդականների մէջ: Ամենախաղաղ և հանդարտ ժողովուրդը Դաղստանի լեռնականներն են, որոնք հանդարտ մնացին և Թիւրքիայի հետ ունեցած մեր պատերազմի ժամանակ: Պանիսլամիզմի քարոզը Կովկասում չէ պատուաստվում և արձագանք չէ գտնում Թուրքերի մէջ, որովհետև նրանց համար շատ թանգ են կեանքի բոլոր պայմանները Ռուսաստանում: Այստեղ նրանք իրանց ապահով են զգում, կարող են ունենալ սեփականութիւն, ընտանիք, ընտելանում են որոշ կոնֆորտի և կուլտուրական այնպիսի բարիքների, որ առաջ չունէին: Զէ՞ որ շարունակ ռուսահպատակութիւն էին ընդունում իրանց կամքով Թիւրքիայից և Պարսկաստանից եկած մահմեդականներ: Մեր թշնամիները յոկ այն ցեղերն են, որոնք ապրում են աւազակութեամբ, և թշնամի են նրա համար, որ Ռուսաստանը կարգ է մտցնում:

ԲԱԼԿԱՆԵԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԴԱՇՏՈՒՄ

—

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

[illegible]

Կ. Պոլիս.—Սուլթանի խրադէով թոյլատրվեց մեծ պետութիւնների ռազմանաւերին—իւրաքանչիւր պետութեան կողմից մի-մի—անցնել նեղուցով և մտնել Կ. Պոլսի նաւահանգիստը: Այսօր սպասվում է ռուսական յածանաւ: Անգլիական յածանաւը գալու է վաղը Բիզերտից. մնացածները գալու են երկու օրից յետոյ:

Նախազգուշութեան համար աւստրիական դեսպանատունը փակեց բոլոր աւստրիական դպրոցները և առաջարկեց աւստրիահպատակ ընտանիքներին անցնել Լլօյդի շոգենաւերը:

Ահմէդ-Մէյզի-փաշան ժամանակաւորապէս նշանակվեց զինուորական մինիստր:

Գահաժառանգը, Ֆուադ-փաշայի և ուրիշ գեներալների հետ, մեկնում է Չաթալջա:

Կառավարութիւնը յանձնարարեց խօջաներին մզկիթներում քարոզել հանդարտութիւն ու չափաւորութիւն:

Կասնտի քաղաքի կայմակամը տեղեկացնում է, որ Պալօս և Զիմալ բարձունքները Թիւրքերը յետ վերցրին:

Օսմանեան գործակալութիւնը տեղեկացնում է, որ բուլղարական նաւահանգիստների գրաւումը առժամանակ վերացվեց:

Թիւրքերի աջողութիւնները, որոնց մասին տեղեկացնում էր Նազըմ-փաշան իր հեռագիրների մէջ, ըստ երեւոյթին անհաստատ երևացին. երբ Թիւրքերի աջ թևը յարձակման դիմեց Վիզայի կողմը, ստիպելով բուլղարներին մի փոքր յետ քաշվել, մաքրելով Բունար-Հիսարը և Բաբա-Էսկին, զօրքերի հետ կապ պահպանելու նկատումով, և բուլղարների աջ թևը, շրջելով թիւրքական ձախ թևը և գրաւելով Դիմօտէկան, անակնկալ երևաց համարեա զօրքերի միջատեղում, գրաւելով Ռոդոստօն Մարմարա ծովի վրա, այն ժամանակ այդ հանգամանքը ստիպեց Թիւրքաց ամբողջ ձախ թևին, նաև կենտրոնին յետ նահանջել սկզբում Չերկէս-քեօյ, յետոյ Չաթալջա, ըստ որում բուլղարները վերատին ձեռք ձգեցին ոչ միայն կորցրած դիրքերը, այլև Չորլուն, յետոյ Չերքէս քեօյը:

Թիւրքաց զօրքը կենտրոնանում է Չաթալջայի դիրքում, որ շատ ամրացած է: Գլխաւոր զօրաբանակը գտնվում էր Խադէմ-քեօյ երկաթուղային կայարանում՝ մայրաքաղաքից երեքժամեայ երկաթուղով հեռու: Ամբողջ տարածութիւնը Խադէմ-քեօյի և Սան-Ստեֆանօյի միջև լի է զօրքերով:

Ազգային շրջաններում տրամադրութ[illegible] մնում է Չաթալջան, որ ամրացած է Գոլց-փաշայի ցուցումներով, թէև ասում են, որ թնդանօթները հին ձևի են: Չաթալջայի դիրքը վերջին արգելքն է մայրաքաղաքի ճանապարհի վրա:

Զօրքը տրտնջում է ուտելիքի և վիրակապերի պակասութեան դէմ:

Հոկտ. 21-ին գրաւվեց մայրաքաղաքում թխված հացը: Քաղաքը մնաց առանց հացի: Ալիւր այլևս չէ ներմուծվում:

Բերել են աւելի քան 6000 վիրաւորների: Պատրաստվում է շինութիւն 50,000 հոգու համար: Այդ նպատակով գրաւված են մասնաւոր տներ:

Նոր անաջողութիւնների հետ միասին սաստկանում է այն երկիւղը՝ թէ նահանջող զօրքը կարող է քարուքանդ անել մայրաքաղաքը կամ առաջ բերել քրիստոնեաների և օտարազգիների կոտորած: Ոստիկանութիւնն ամեն օր կայանաւորում է Ջարդարար խմբակներ կազմակերպողներին: Ազգաբնակութիւնը անհամբեր սպասում է օտարազգի նաւատորմների երևալուն:

Ալբանացի գործիչ Իզմայիլ-Քեմալը մեկնեց ալբանական համագումար, որ կայանալու է Բուխարէստում: Նա տանում է Բ. Դրան խոստումը՝ տալու ալբանացիներին լիակատար աւտոնոմիա՝ մուծելով Մոնաստիրի և Կոսսովայի վիլայէթները:

Հէնց նոր եկած զինուորական թղթակցի տեղեկութիւնների համաձայն՝ Չաթալջայում գտնվում է միայն երկու թիւրքական բատալիօն, մնացած զօրքը կտրված է բուլղարներից: Նազըմ-փաշան հազիւ կարողացաւ անցնել Խադէմ-քեօյը: Զօրքը բոլորովին կազմալուծվել է: Հաց չը կայ: Զինուորները կրծում հացահատիկներ:

Այս րոպէիս Չաթալջայից եկան զինուորական գործակալներ և զինուորական թղթակիցների կէսը: Դուրս գալով հոկտ. 19-ին Չորլուից, նրանք վագօն նստեցին Չերքէս-քեօյում հոկտ 20-ին: Թղթակիցների երկրորդ կէսը, որոնց թւումն է Պ. Հ. Գ. յատուկ զինուորական թղթակիցը, ուշացաւ: Յայտնի չէ, կարո՞ղ են արդեօք նրանք անցնել Չաթալջայով:

—

Աթէնք.—Յունաց զօրքը, դիմելով դէպի Ֆլօրինա, ընդհարվեց թշնամու մեծ ույժերին և հարկադրված էր դադարեցնել արշաւանքը, գրաւելով ամուր դիրք:

«Թէրախ» նաւը կապիտան Վրատ-

սանօսի հրամանատարութեամբ գրաւեց կզզին։

Գրեվէզայում վերցված գերիների թիւը հասնում է մօտ 810-ի, որոնց մէջ են 58 օֆիցեր։

Անօգայի բարձունքներում կռիւնե-րը շարունակվում են։

—

Սօֆիա.—Բօլգարները հոկտ. 19-ին վերցրին Նէվրոկօպը, նաև Դարաբուկը և վերջնականապէս կտրեցին մակեդօնական և գլխաւոր զօրաբանակների կապը։

Թիւրքերը հոկտ. 20-ին փորձեցին յարձակվել բօլգարների ձախ թեւի դէմ Բունար-հիսարի շրջակայքում, սակայն բօլգարները փախուստի դարձրին թիւրքերին։ Գերի ընկան 5 օֆիցեր և 1300 զինուոր. մի ամբողջ մարտկոց ընկաւ բօլգարների ձեռքը։ Թիւրքերը Լիւլէ-Բուրգասում թողին զէնքերի պահեստ, հեռախօսներ, զանազան նիւթեր։

Գերիները պատմում են, որ թիւրքաց զօրքը քաղցած է. մարդիկ ստանում են 3—4 օրվայ համար մի պաքսիմատ կամ կէս հաց։ Շատ թիւրք զինուորներ փախել են բօլգարների մօտ։

Հոկտ. 22-ին Ֆէրդինանդ թագաւորը թագուհու հետ այցելեց Եամբօլում վիրաւորներին։ Թագուհին իր սեփական ձեռքով դրօշակ է կարում մակեդօնական կամաւորների համար։ Մակեդօնական գործադիր կօմիտէն շնորհակալական հեռագիր ուղարկեց թագուհուն, յայտնելով որ մակեդօնացիք միանում են ազգային միութեան էմբլէմ-դրօշակի տակ։

—

Ուսկիւբ.—Նէմիր-Կափուն վերցվեց առանց կռւի։ Սերբիական հեծելազօրը գրաւեց առանց դիմադրութեան Գէվգէլին՝ Սալօնիկից 50 կիլօմետր հեռաւորութեան վրա։

—

Աթէնք.—Քաղաքային ինքնավարութիւնը շնորհակալութիւն է յայտնում Պետերբուրգի դումային համակրանքի և առատ նուէրի համար։

—

Չօրլու.—(Տրված է հոկտ. 16-ին, ստացվեց այսօր)։ Հինգերորդ օրն է արտիլերիական կռիւ է Լիւլէ-Բուրգասի մօտ։ Վիրաւորներին թիւրքերը տանում են Չօրլու։ Թղթակիցները անքուն են անցնում դաշտում բաց երկնքի տակ։

—

Վիէննա.—«Ֆրեմդէնբլատը» մատնանշում է սերբիական զօրքերի կարգապահութեան և մեծ քաջութեան ... ազգաբնակութիւնը ցոյց տուած մարդասէր վերաբերմունքի վրա, որով սերբերը համակրանք են վայելում արտասահմանում։

Աւստրօ-ունգարական ռազմի նաւատորմը մեկնեց Զմիւռնիա։

—

Բէլգրադ.—Պրէզրէնի գրաւման մանրամասնութիւնները։ Երբ սերբերը Ֆէրիզօվիչը գրաւեցին, երկրորդ զօրաբանակի մի զօրագունդ դիմեց դէպի Պրիզրէն. ճանապարհին Լիւմի և Մէտօյի առնաուտները ցոյց տուին ուժեղ դիմադրութիւն, բայց չորս օրվայ կռւից յետոյ ջարդվեցին և սարսափահար փախան։ Պրիզրէնի բնակիչներն առանց ազգի խտրութեան յօժարակամ անձնատուր եղան սերբերին։

—

Ղիւլեանա.—Լիբէրալ սլովէնների լիդէր Գրիբարը Բէլգրադի քաղաքագլխին շնորհաւորական հեռագիր ուղարկեց սերբ զօրքերի փայլուն յաղթութիւնների առիթով։

—

Կահիրէ.—Ի նկատի ունենալով որ թեղացիք սաստիկ գրգռված են պատերազմի հետևանքների և թիւրքական անաջողութիւնների պատճառով, Ալէքսանդրիա ուղարկված ռազմիկանների մի մասը փոխարինվեց զօրքերով։

—

Բէլգրադ.—Առաջին զօրաբանակի առաջաւոր գնդերը մօտեցան Գիւմէնջիին Սալօնիկից 30 կիլօմետր հեռու։ Երկրորդ զօրաբանակը գտնվում է Մօնաստիրի առաջ, որի գրաւումը նախատեսված է։ Միւս զօրաբանակը դիմում է դէպի ծովը։

—

Պետերբուրգ.—Կ. Պօլսի ռուսաց դեսպանը միւս մեծ պետութիւնների ներկայացուցիչների համաձայնութեամբ միջոցներ ձեռք առաւ Դարդանէլի մուտքը չէզոք պետութիւնների նաւերի համար ազատ պահելու հարցի առիթով։

—

(Լրագիրներից)

Վիէննայի լրագիրների յօդուածները լոյս են տեսնում «Թիւրքիայի վախճանը» խորագրի տակ։

—

Բօլգարական զօրքերի տարած յաղթութիւնները Ադրիանուպօլսի և Լիւլէ-Բուրգասի մօտ անհամարելի են։ Ահագին քանակութեամբ թնդանօթ, ռազմամթերք և ուտեստեղէն է ընկել նրանց ձեռքը։ Կռիւների մէջ երկու կողմից էլ ընկան մեծ քանակութեամբ սպանվածներ և վիրաւորներ։ Մի քանի թիւրքական զօրաբանակներ գլխովին ոչնչացված են։

—

Թիւրքաց զօրքերի մնացորդները սոսկալի ջարդ կրելով Չօրլուի մօտերը՝ սարսափահար փախչում են Կ. Պօլիս։ Միւս կողմից նրանց ջարդում են սերբ-բօլգարական միացած զօրամասերը։

—

Ադրիանուպօլսի շրջակայքը ծածկված է անթիւ դիակներով։ Թիւրքերը փորձում են մէկ-մէկ գրոհ տալ Ադրիանուպօլսից դէպի բօլգարական զօրաբանակը, բայց ամեն անգամ կոտորվում են։

—

Յոյները և սերբերը իրանց կողմից անխնայ կոտորում են թիւրքերին և նրանց բերդեր գրաւում։

—

Թիւրքաց նաւատորմը ռմբակոծում է Բուրգասը։

—

Ռումինիան գաղտնի դաշն է կապում Աւստրիայի հետ՝ պաշտպանելու Թիւրքիային բալկանեան պետութիւնների և Ռուսաստանի դէմ։

—

Յունաց նաւատորմը շարունակում է պաշարել Դարդանէլը։

—

Ադրիանուպօլիսը անձնատուր լինելու վրա է։ Ամեն կողմից կտրված՝ նա անկարող է երկար դիմանալ։ Բօլգարական զօրքերը ուժգնութեամբ ռմբակոծում են բերդը։

—

Համաձայն լուրերի՝ գլխաւոր հրամանատար գէնէրալական մինիստր Նազըմ-փաշան սպանվել է Լիւլէ-Բուրգասի մօտ։

—

Յունաց ռազմանաւերը ռմբակոծում են Սալօնիկը։

—

Կ. Պօլսից հեռագրում են, որ սուլթանը և բոլոր իշխանութիւնները պատրաստվում են փախչել Բրուսա։ Շատ իբեր պալատից և մինիստրութիւնները տեղափոխել են Մուդանիա՝ Մարմարա ծովի նաւահանգիստը։ Դեսպանատները ամրացնում են զօրքերով։ Կանգնած է սովի ուրուականը։

—

Մեծ պետութիւնները միջամտելու են Ադրիանուպօլիսը վերցնելուց յետոյ։

—

Սալօնիկում սկսվել է քրիստոնեաների և հրէաների կոտորած։

ԱՌԱՋԱՐԿ ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

—

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

23 հոկտեմբերի

Կ. Պօլիս.—(Ճեպընթաց)։ Արտաքին գործերի մինիստր Նորատունկեանը այցելեց դեսպաններին և խնդրեց միջամտել։ Դեսպանները ժողովվում են խորհրդակցութեան։

Վիէննայի նոր դեսպան Հիլմի-փաշան տարաւ առանձին աւստրօ-ունգարական համաձայնութեան առաջարկութիւն Սանջակի և յատուկ արդիւնաբերական ու առևտրական արտօնութիւնների զիջման խոստումով։

Մամուլի տոնը իջաւ։ Լրագիրները հանգստութեամբ քննում են միջամտութեան հնարաւորութիւնը, յոյս յայտնելով թէ Եւրօպան չի մոռանայ Թիւրքիայի նոր համաշխարհային ծառայութիւնները նեղուցների հարցում։

—

Լօնդօն.—Մեծ բրիտանական կառավարութիւնը առաջ քան պատասխանելը Թիւրքիայի խնդիրքին, հարցրեց միւս մեծ պետութիւնների կարծիքները։ Պուանկարէի առաջարկութիւնը շուրջփակվում է այսպէս. 1) մեծ պետութիւնները ճանաչում են քաղաքական և վարչական պայմանների փոփոխութիւնը այն նահանգներում, որ գրաւեցին դաշնակից պետութիւնների զօրքերը, 2) սուլթանի գերիշխանութիւնը պահպանվում է Կ. Պօլսում մայրաքաղաքի շրջանում. 3) կօնֆերէնցիա գումարել բալկանեան պետութիւնների մասնակցութեամբ։

«Թայմսը» գրում է. «Հասել է բացկրված կռւի հետևանքները ընդունելու բօպէն։ Բալկանները բալկանեան ժողովուրդների համար—այս է բրիտանական ժողովրդի միաբերան վերաբերմունքը դէպի առաջադրված հարցը»։

Համայնքների պալատում Գրէյը, պատասխանելով հարցին, ասաց. «Մինչև օրս պարզված հետևանքները նկատի առած, ոչ ոք չէ ժխտելու բալկանեան պետութիւնների իրաւունքը՝ անկախօրէն ձևակերպելու հաշտութեան պայմանները։ Թէև մեծ պետութիւնները մտքերի փոխանակութիւն են կատարում և. Դրան դիմումի առիթով, բայց և այնպէս նրանց համար վերին աստիճանի փափկանկատ խնդիր է ներկայանում միջնորդ հանդիսանալ երկու կռւող կողմերի միջև, երբ այդ մասին խնդրում են ոչ երկու կողմերը»։

—

Բերլին.—(Ճեպընթաց)։ Թիւրքաց դեսպանը դիմեց գերմանական կառավարութեանը իր կառավարութեան անունից, խնդրելով աջակցել զինադադարին։

—

Բերլին.—Գերմանական կառավարութիւնը բանակցութիւն սկսեց մեծ պետութիւնների հետ Բալկաններում զինադադար կայացնելու մասին։

—

Պարիզ.—Վիէննայից և Բերլինից ստացված տեղեկութիւնների համաձայն, եռապետեան դաշնակցութեան պետութիւնները ընդունում են միջնորդութեան օգուտը, բայց և ընդգծում են, թէ նա պէտք է գործադրվի կռւող կողմերից մինի ձեռքով։

Ցաւակցութիւն յայտնելով Աւստրիայի մերժման առիթով, «Թանը» ասում է. «Զափազանց համարձակ չէ ներկայանում այն ենթադրութիւնը, որ եթէ բալկանեան դաշնակիցների վրա ազդէ Աւստրիան, նրանք այն դէպքում աջակցութիւն կը գտնեն եռապետեան համաձայնութեան պետութիւնների կողմից։ Անհրաժեշտ է այժմ իսկ մատնանշել, որ եթէ որևէ մեծ պետութիւն մտադրութիւն ունենայ ստորացնել բալկանեան պետութիւններին, նա անշուշտ դիմադրութեան կը հանդիպէ ոչ միմիայն այդ պետութիւնների կողմից»։

—

Պարիզ.—Թիւրքաց դեսպանը դիմեց Պուանկարէին միևնոյն առաջարկութեամբ, ինչպիսին երէկ Նորատունկեանը արեց ֆրանսիական դեսպան Բոմպարին Կ. Պօլսում։ Պուանկարէն պատասխանեց, որ չէ կարող ընդունել այդ տեսակ առաջարկութիւն, չը խախտելով չէզոքութեան կանոնները, և յարակցեց, որ եթէ Թիւրքիան կուղղէ պարզօրէն ձևակերպած առաջարկութիւն միջնորդութեան մասին, այն դէպքում նա յօժարութեամբ կենթարկէ այդ քննութեան։

—

Պարիզ.—Դիպլօմատիկական շրջաններում զարմանք են յայտնում աւստրիական մամուլի տոնի առիթով ի դիմաց Պուանկարէի առաջարկութեան, որ անտես չէ առնում նաև մեծ պետութիւնների ընդհանուր շահերը։

—

Հռոմ.—Ղեկավար շրջաններում Թիւրքիայի դիմումը միջնորդութեան մասին քննվում է իբրև խրոխտութիւն, որ Թիւրքիան իրան յաղթված է զգում։ Զեղչելով աւստրիական դիպլօմատիայի տրամադրութիւնը, այստեղ հաւատացած են, որ բալկանեան պատերազմը չի վերաբերի մեծ պետութիւններին։ Աւստրիան իր պահանջներով չի յարուցանի պետութեան սլաւօն տարրերի դժգոհութիւնը։ Այստեղ համոզված են, որ Եւրօպան պէտք է հաշտվի status quo-ի խախտման խրողութեան հետ։ Իտալական դիպլօմատիայի կացութիւնը, ի նկատի ունենալով դէպի սլաւօնները եղած համակրանքը մի կողմից և Աւստրիայի հետ ունեցած դաշնակցութիւնը՝ միւս կողմից, դժուարին է. այնուամենայնիւ յոյս են տածում, թէ Իտալիան տրամադրութեամբ դուրս կը գայ այդ դրութիւնից։

—

Կեօլն.—«Կեօլնիշէ Ցայտունգին» պաշտօնապէս հեռագրում են Բերլինից, որ եռապետեան դաշնակցութեան պետութիւնների պատասխանը Պուանկարէի վերջին առաջարկութեանը պէտք է յանձնվէր հոկտ. 23-ին։ Նա չէ պարունակում ուղղակի համաձայնութիւն, սակայն հարկաւոր է զգուշանալ հաւատալու ֆրանսիական մամուլի այն ասածներին, թէ ստացվել է կտրուկ մերժում։

—

Վիէննա.—Թիւրքաց դեսպանը երէկ երեկոյեան արտաքին գործերի մինիստրին յանձնեց Թիւրքիայի խնդիրը միջնորդութեան մասին։ Դեսպանին պատասխան տրվեց, որ աւստրօ-ունգարական կառավարութիւնը պէտք է համաձայնութեան գայ միացած մեծ պետութիւնների հետ։

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

22 հոկտեմբերի

Պետերբուրգ.—Բարձրագոյն հրաման կառավարիչ սենատին.

Քննելով Մեզ ներկայացված մինիստրների խորհրդի առանձին օրագիրը եւ համաձայնելով խորհրդի այն եզրակացութեան հետ, թէ անհրաժեշտ է Վիտիմի եւ Օլեկմինսկի շրջանների մի մասը, նաեւ Վիտիմ գիւղը (Իրկուտսկի նահ.) յայտարարել արտակարգ պահնորդական վիճակում, հրամայում ենք.

1) Յայտարարել յիշեալ շրջանների մի մասը, որի անջրպետն են Վիտիմա եւ Լէնա գետերը, նաեւ Վիտիմ գիւղը արտակարգ պահպանողական դրութեան մէջ վեց ամիս ժամանակով եւ

2) Գործադրել այս միջոցը հեռագրով:

Կառավարիչ սենատը չի յապաղի անելու հարկաւոր կարգադրութիւնը:

Իսկականի վրա ստորագրված է՝

«ՆԻԿՕԼԱՅ»։

—

Պետերբուրգ.—Պաշտօնական։ «Ն. Կ. Բ. Գահաժառանգ Արքայորդու ուժերը շարունակում են աւելանալ. ախորժակը բացվում է, ինքնազգացումը լաւանում է։ Տաքութիւնը այսօր երեկոյեան 37,3, զարկերակը 118»։

—

Բուդապեշտ.—Հանդէս գալով պատգամաւորութեան մասնաժողովի մէջ, կոմս Բէրխտօլդ յիշեց թիւրք-իտալական հաշտութեան մասին, որին Աւստրօ-Ունգարիան աջակցեց. գոհունակութիւն յայտնեց, որ Իտալիան հասաւ իր վաղեմի նպատակին.

Անցնելով Բալկաններում տիրող դրութեան, Բէրխտօլդը յիշեցրեց, որ Աւստրօ-Ունգարիան ամենասերտ համաձայնութեան մէջ է դաշնակից պետութիւնների հետ և մշտական պայմանագիր ունի կապած Ռուսաստանի և Անգլիայի հետ։ Սակայն բալկանեան պետութիւնների պահանջները վարչական բարենորոգումներից այն կողմն են անցել. այժմ արդէն այդ պահանջները չեն համակերպվում Թիւրքիայի անձեռնմխելիութեան ու ամբողջութեան սկզբունքի հետ։

Մատնանշելով որ մինչև օրս Աւստրօ-Ունգարիան զսպում էր իրան և չափաւորութիւն ցոյց տուեց պատեբազմի դէպքերի վերաբերութեամբ, մինիստրն ասաց. «Մենք կարծում ենք այսուհետև էլ ընթանալ միևնոյն ուղիով մեր ներքին ուժի գիտակցութեամբ, որ ինքնին երաշխաւորութիւն է, թէ մենք կը ստիպենք ունկն դնել մեր ձայնին, և պատրաստ ենք լայն չափով հաշւի առնել բալկանեան պետութիւնների յաղթութիւններից առաջ եկած նոր դրութիւնը և այդպիսով հիմք դնել մշտական բարեկամական համաձայնութեան նրանց հետ։ Միւս կողմից մենք իրաւունք ունենք պահանջել, որպէսզի միապետութեան օ-

բինական շահերը չը տուժեն Բալկանների նոր կարգուկանոնից։ Մինիստրը յոյս ունի, որ Ռումինիայի շահերը, հիմնված աշխարհագրական դրութեան վրա, նոյնպէս կառնվեն ուշադրութեան։

—

Բերլին.—Կայսրը Սան-Ջուլիանօյին շնորհեց Սև-Արծուի շքանշան։

—

Թաւրիզ.—Ստացված տեղեկութիւնների համաձայն, թիւրքերը հեռացել են Սերդէշտից։

—

Պետերբուրգ.—Այսօր Բալկան մեկնեցին 4 օդագնացներ—Եվսիւկօվ, Կօստին, Կօլչին և Ժուկօվ։

—

Վանի վիլայէթում քիւրդերը բարբարոսութիւններ են գործ դնում հայերի վրա։ Բիթլիսի հայերը պատգամաւորութիւն են ուղարկում Ռուսաստան՝ միջամտելու խնդիրքով։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՆՈՐ ԳՈՐԾՕՆՆԵՐ

I

Սեպտեմբերի 17-ին, երբ Բօլգարիան, Սերբիան, Չեռնօգօրիան սկսեցին զօրքերի մօբիլիզացիա, իսկ 25-ին, երբ Չեռնօգօրիան Թիւրքիային յայտարարեց պատերազմ, ոչ ոք չէր կարող կարծել, թէ այդ օրը հիմնվում էր քաղաքական մի նոր գործօն, այն էլ մի հզօր գործօն, որ պէտք է կերպարանափոխէ Եւրօպայի քաղաքական վիճակը, որ պէտք է վերջին հարուածը տայ օսմանեան կայսրութեան 500-ամեայ տիրապետութեանը Եւրօպայում և առաջ բերի եւրօպական պետութիւնների նոր համախմբումներ ու դաշնակցութիւններ։

Հազիւ անցաւ մի ամիս և դէպքերն այնքան արագաբար յաջորդեցին իրան, որ թոյլ չը տուին եւրօպական դիպլօմատներին, ինչպէս ասում են, քիթը սրբել։

Բալկանեան չորս փոքրիկ պետութիւններ—Չեռնօգօրիա, Սերբիա, Բօլգարիա և Յունաստան—միանալով կազմեցին մի դաշնակցութիւն և հանդէս եկան իբրև քաղաքական մի նոր գործօն, որի կամքն և նշանակութիւնը ծերունի Եւրօպան այսուհետև պէտք է հաշւի առնէ։ Այդ չորեքպետեան դաշնակցութիւնը, իբրև մի երիտասարդ, խիզախ և քաջարի ույժ, մի ամսվայ ընթացքում այնպիսի հարուածներ հասցրեց 500 տարիներից ի վեր քրիստոնէական Եւրօպայում և Ասիայում բուն դրած ու իշխող այն բռնապետական հզօր ույժին, որ կոչվում է օսմանեան կայսրութիւն, և իր արագ յաղթութիւններով՝ մէկը միւսի ետևից ստեղծեց այնպիսի դրութիւն, որ այսօր թիւրքական հզօր կայսրութիւնը ստիպված է միջնորդութիւն յարուցանել եւրօպական մեծ պետութիւնների առաջ՝ միջամտել և զինադադար անել՝ հաշտութեան մասին բանակցելու համար, որ այսօր խօսվում է արդէն Թիւրքիայի բաժանման, նոր պետութիւնների ստեղծման և թիւրքերին Փոքր Ասիա քշելու մասին։

Այսօր, Աւստրօ-Ունգարիան, որ սկզբում թշնամական դիրք էր բռնել դէպի սլաւօնական երկիրները և սպառնում էր Ռումինիայի հետ միասին օգնել Թիւրքիային, արդէն սկսել է փոխել իր վերաբերմունքը և նոյնիսկ յայտարարել, թէ սլաւօն ազգերի ապագայ դաշնակցութեան գլուխ պէտք է կանգնէ ինքը, այլ ոչ Ռուսաստանը։ Այսօր արդէն ծրագրվում է բալկանեան չորեքպետեան դաշնակցութեան նախագահի ընտրութիւնը և իբրև նախագահ արդէն ցոյց է տրվում Յունաստանի Գէօրգ թագաւորը։

Այո, ստեղծվում է մի նոր քաղաքական կարևոր ֆակտոր, բալկանեան երկիրների չորեքպետեան դաշնակցութիւնը. այո, ստեղծվում է մի նոր երիտասարդ ույժ, որ կարող է այսուհետև, իբրև մի նոր մեծ պետութիւն, լսելի անել տալ ծերունի Եւրօպային իր ձայնը, թելադրել իր պահանջները, որին վիճակված է համաշխարհային պատմութեան մէջ փառքը և պատիւը՝ արմատական հարուածը հասցնելու մի կոպիտ, բռնակալ ույժի, որ 500 տարիներից ի վեր քանդեց, կործանեց բազմաթիւ կուլտուրաներ, թափեց միլիոնաւոր անմեղների արիւն, որը այսօր հատուցումն է պահանջում։

Եթէ Թիւրքիան գէթ վերջին 34 տարին, Բեռլինի դաշնագրից ի վեր, անկեղծօրէն իրագործած լինէր այն րէֆօրմները, բարենորոգութիւնները, իր հպատակ քրիստոնեայ ազգութիւնների և իր սեփական թիւրք ժողովրդի վերաբերմամբ, այսօր նա դարձած կը լինէր մի կուլտուրական ույժ և ենթարկված չէր լինի տնտեսական, բարոյական, քաղաքական այս քայքայման և կազմալուծման, որի մէջ գտնվում է այժմ։

Ամիսը դեռ չը բոլորեց և սակայն չեռնօգօրցիները, բօլգարները, սերբերը և յոյները հետզհետէ վերցրին—չեռնօգօրցիները՝ Դէչիչը (սեպտ. 26-ին), Շիպչանիկը (սեպտ. 28-ին), Տուզին (հոկտ. 1-ին), Բերանան (հոկտ. 3-ին), Պլավան և Հուսէյնէն (հոկտ. 6-ին), Լօզենգրադը (հոկտ. 11-ին), Իփէկը (հոկտ. 19-ին), բօլգարները Մուստաֆա փաշան (հոկտ. 5-ին), Ջուման (հոկտ. 6-ին)։ Նրանք պաշարեցին նաև Էդիրնէն կամ Ադրիանուպօլիսը և Կըրկ-Քիլիսէի բերդը, ուր մեծ ճակատամարտեր տեղի ունեցան. հոկտեմբերի 11-ին վերցրին Կըրկ-Քիլիսէն և այժմ առաջանալով քայլում են Կ. Պօլսի վրա, իսկ սերբերը վերցրին Նօվօ-Բազարը և Սիննիցան (հոկտ. 8-ին), Պրիշտինան (9-ին), Կումանօվօն (17-ին), Ուսկիւբը (18-ին). յոյները վերցրին՝ Լեմնոս կղզին (հոկտ. 8-ին), Սերվիեն (11-ին)։

Թիւրքերը թէև կռւում են քաջաբար, բայց ստիպված են նահանջել, խոյս տալ։

Գուցէ մի քանի օրից յետոյ հեռագիրները յայտնեն, որ անձնատուր է եղել Էդիրնէն և յաղթական դաշնակից զօրքերի առաջ բաց է ճանապարհը դէպի Կ. Պօլիս, դէպի նախկին Բիւզանդիօնը, բօլգարների Ցարգրադը։

Եւրօպական մեծ պետութիւնները—Աւստրիան, Գերմանիան, Իտալիան, Ֆրանսիան, Անգլիան արդէն այնքան այլայլված են իրանց համար այդ մօտալուտ աղէտից, որ բանակցութիւններ են վարում մի կերպ կանգնեցնելու յաղթողների յաղթական ընթացքը և թոյլ չը տալու, որ Պօլիսը գրաւվի. այսինքն, նրանք փորձում են նորից կատարել այն, ինչ որ կատարեցին 34 տարի առաջ, երբ ռուսաց յաղթական զօրքը հասաւ Սան-Ստեֆանօ և կանգնեց Կ. Պօլսի դռանը։

Բայց, անշուշտ, բալկանեան չորեքպետեան դաշնակցութիւնը հեշտութեամբ չի զիջի ծերունի Եւրօպայի կամքի առաջ։ Եթէ ծերունի Եւրօպան, եթէ եւրօպական դիպլօմատիան անկարող հանդիսացաւ կամ չուզեց իր ժամանակին պատերազմի առաջն առնել, թոյլ չը տալ զինւորված ընդհարումն Թիւրքիայի և բալկանեան երկիրների միջև, այսօր նա իրաւունք չունի կանգնեցնել այդ պատերազմը։ Պէտք է, որ պատերազմող կողմերն իրանք անմիջապէս բանակցեն հաշտութիւն կնքելու համար։

Եւ ահա այն հանգամանքը, որ համաշխարհային պատմութեան մէջ ստեղծվում է քաղաքական մի նոր կարևոր գործօն—բալկանեան չորեքպետեան դաշնակցութիւնը, որ Իտալիան ևս իր կողմից կամենում է հրատարակել իր պետութիւնը հռօմէական կայսրութիւն, որ ստեղծվելու են երկու նոր տէրութիւններ՝ Մակեդօնիան և Ալբանիան, որ թիւրքաց սուլթանը արդէն մտածում է փախչել Փոքր-Ասիա, որ թիւրքերի ապագայ տիրապետութիւնը հաստատվելու է Փոքր-Ասիայում և Հայաստանում—այս ամենը ստիպում են մեզ փոքր ինչ աւելի երկարօրէն կանգ առնել դէպքերի վրա և լուսաբանել նրանց զանազան տեսակէտներից, մանաւանդ որ այդ անակնկալ դէպքերը ճակատագրական և վճռական ազդեցութիւն են ունենալու Հայաստանի և հայ ժողովրդի վիճակի վրա։

Հ. Առաքելեան

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

—

Էնզելի, 21 հոկտեմբերի

Քարգանոսու գաւառամասը կրկին ըմբոստացել է. և չը նայած որ ռուսաց կօզակների մի քանի հարիւրեակ է գտնվում, բայց և այնպէս այդ էլ չէ ազդում անհանգիստ տարրերին՝ ի զուր մարդկանց հանգիստը վրդովել, արիւնհոսութեան պատճառ լինել։

Զարղամ-Սալթանէն, որին ռուսաց կառավարութիւնը աքսորել էր 5 տարով Ալալանի շրջանից, կրկին եկել և, իր շուրջը հաւաքելով դժգոհներին, խառնակցութիւն է սկսել նոյն շրջանում ու միաժամանակ իրան գաւառապետ յայտարարել։

Տեղումս գտնվող ռուսաց պատերազմական նաւ «Կրասնովոդսկը» ճանապարհվեց Բարգուշատ գաւառը անսպասելի կերպով. երևի պատերազմը սատկացել ու սրա պահանջն է զգացվել այնտեղ։

Ցամենայն դէպս այս գաւառը շատ է զբաղեցնելու ռուսաց կառավարութիւնը և այնքան էլ էժան չէ նստելու։

Մուշաւիր

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԷՋՄԻԱԾԻՆԸ ՊԱՐՏԱՒՈՐ Է ԱՅԴ ԱՆԵԼ

Մոսկվայի առևտրական ինստիտուտին յունիս 3-ի Բարձրագոյն հրամանով տրված է բարձրագոյն պետական դպրոցների իրաւունքներ։ Իրաւունք ստանալն էր պատճառ, որ այս տարի ինստիտուտ ընդունվող ցանկացողների թիւը այնքան շատացաւ, որ առաջ բերեց և կօնկուրսի խնդիր։

Իրաւունքներ ստանալը իր ազդեցութիւնը ունեցաւ և հին ուսանողների վրա, որոնց ձևականօրէն վերընդունելով ինստիտուտ, այն ուսանողներից, որոնք չունեն գիմնազիայի վկայական, վերջերս, ինչպէս պարզվեց, պահանջվում է լրացուցիչ քննութիւն։ Այդ կատեգորիայի մէջ են մտնում ուսուցչական ինստիտուտաւարտները, օփիցերաց գիմնազիաւարտները (VIII դաս.) և հայոց սեմինարիաւարտները (թեմական դպրոցներ և ճեմարան)։ Վերոյիշեալ դպրոցաւարտներից այս տարի նոր ուսանողներ ոչ ոքի չեն ընդունել ինստիտուտ։

Այդպիսով Մոսկվայի առևտրական ինստիտուտի դռներն էլ փակվեցին մեր թեմականաւարտների առաջ, ուր ցարդ, թէև խիստ կօնկուրսով, ընդունվում էին թեմ. դպրոցաւարտները։

Ո՞ւր գնայ խեղճ թեմականաւարտը, եթէ նա ցանկանում է իր ուսումը շարունակել։ Բոլոր բարձրագոյն դպրոցների դռները փակված են նրա առաջ։ Իսկ արտասահման գնալու մէջ մենք ոչ մի միտք՝ ոչ գործնական և ոչ էլ, թէկուզ մտաւոր շահ չենք գտնում, որտեղից մեծ մասամբ վերադառնում են նոյնիսկ օտար լեզուներին կիսով չափ չը տիրապետած։

Մինչև այժմ չը գտնվեց մէկը, որ մտածէր թեմ. դպրոցաւարտների համար ձեռք բերել իրաւունք բարձրագոյն դպրոցներ մտնելու համար։

Չեղաւ մէկը, որ հոգ տանէր լայնացնելու թեմ. դպրոցների ծրագիրը և դրա հետ միասին լաւ հիմքերի վրա դնելու ռուսաց լեզուի և միւս գլխաւոր առարկաների դասաւանդութիւնը։

Ո՞վ պիտի մտածի դրանց մասին. թեմ. դպրոցների հոգաբարձութիւնները։

Վերջերս «Մշակի» ընթերցողները կարդացին, թէ գլխաւորապէս ինչով են զբաղված և ինչն է մտատանջութեան առարկայ այդ հոգաբարձութիւնների համար։ Որքան կարելի է՝ շատ չաղ պաշտօն տալը իւրայիններին, նրանց «անսպառ ծառայութեան» համար ռոճիկներ աւելացնելը և մէկ էլ՝ դպրոցի անձեռնմխելի գումարները առատառատ ծախսելը։ Սրանից այն կողմը չէ անցել մինչև այժմ և դժուար թէ անցնի էլ մեր չնաշխարհիկ հոգաբարձութիւնների «գործունէութիւնը», որքան էլ այդ հոգաբարձութիւնները խարխլւոր «ինտելիգենտներ» լինեն։

Այդպիսի հոգաբարձութիւնները մի կողմից, մամուլի մի մասը միւս կողմից կամաց-կամաց de facto խլեցին Էջմիածնի ձեռքից մեր դպրոցների մասին մտածելու և հոգալու առաջին պարտականութիւնը, շարունակ թաղնվելով կէս ժողովրդական սկզբունքների տակ։ Եւ այս ուղղութեամբ մեր կեանքը այնտեղ հասաւ, որ Էջմիածինն անընդունակ հրատարակվեց մեր դպրոցները վերակազմելու գործում։

Մենք չենք հաւատում, որ թեմ. դպրոցների հոգաբարձութիւնները երբևիցէ դրական մտքով մի բան կարողանան անել այս խնդրի վերաբերմամբ։ Մեր խորին համոզմունքով և ունեցած շատ հիմունքներով, եթէ որևէ բան կարելի է անել և նոյնիսկ կարող է անել մեր դպրոցներից ռուսական բարձրագոյն դպրոցներ մտնելու համար, այդ կարող է անել միայն Էջմիածինը և հնարաւոր է միայն նրա ձեռքով։ Այս խնդիրը հրատապ է, և Էջմիածինը պարտաւոր է օր առաջ հոգ տանել այդ մասին։ Բայց նախ քան այդ, Էջմիածինը պարտաւոր է իր վրա առնել մեր թեմ. դպրոցների համար միջնակարգ դպրոցներին համապատասխան ընդհանուր ու պարտադիր ծրագիր մշակելու ու նրանց որոշ, միանման կանոնադրութեան մասին հոգ տանելու, այլ և իրանց կոչման արժանի ուսուցիչներ դնելու, որոնք համապատասխանեն մեր երկրում տիրող կարգերին։ Միւս կողմից վերջ տրվի առարկաների այն խայտաբղէտութեան, որի շարքը սկսվում է քաղաքատնտեսութեամբ և նման բարձրագոյն առարկաների անտեղի և անօգուտ ներկայութեամբ ու վերջանում է մաթեմատիկայի և ռուսաց լեզուի կատարեալ ազիտութեամբ։

Էջմիածինը պարտաւոր է այդ անել, եթէ նրա համար դեռ ևս թանգ են մեր դպրոցները, քանի որ նա է միայն ձեռնհաս այդ անելու։

Որոշ, պարտադիր, ընդհանուր ու լայն ծրագրի և կարգ ու կանոնի իրագործումը միայն կարող է փրկել մեր թեմ. դպրոցները նրանց ատելճանաբար անկումից։

Կ. Թադէոսեան

Մոսկվա

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՏՕՆԻ ԱՐՁԱԳԱՆՔԸ ԳԱՒԱՌՈՒՄ

I

Շուշի, 16 հոկտեմբերի

Ամսիս 13-ին Ղարաբաղի թեմական հոգևոր դպրոցում կատարվեց հայ տառերի գիւտի 1500-ամեայ և տպագրութեան 400-ամեայ յոբելեանական տօնակատարութիւնը։

Առաւօտեան ժամը $10^1/_2$-ին քաղաքիս ս. Ամենափրկիչ եկեղեցում կատարվեց հանդիսաւոր պատարագ, ապա վերջում հոգեհանգիստ ս. Մեսրոպ, ս. Սահակ թարգմանիչների և գրական անմահ վաստակաւոր մշակների յիշատակին։ Պատարագին և հոգեհանգստին ներկայ էին քաղաքիս բոլոր հայ կրթական հաստատութիւնների աշակերտ-աշակերտուհիները իրանց ուսուցչական և հոգաբարձական մարմինների հետ։ Միւս դպրոցներից պարապմունքներից ազատված էին հայ աշակերտները։

Հոգեհանգստը վերջանալուց յետոյ, ժողովուրդը աշակերտների հետ գնաց թեմական դպրոցը, հանդիսատես լինելու յոբելեանական տօնակատարութեանը։

Հանդէսը բացվեց դպրոցի երգեցիկ խմբի «Հայր-մերով», որից յետոյ տեսչի պաշտօնակատարը խօսեց «տօնի նշանակութեան» մասին, ուսուցիչ Ց. Սահինեանը խօսեց «գրերի և տպագրութեան ծագման ու նշանակութեան» մասին։ Մէջ ընդ մէջ երգեցիկ խումբը երգում էր զանազան երգեր՝ «Տէր, կեցո դու զհայս», «Ով հայոց Աստուած», «Հայ ազգենք», «Որ վառեցեր» և «Հնչեցէն լարք», իսկ օրիորդներից արտասանում էին ոտանաւորներ, որոնցից աւելի աչքի էին ընկնում օր. Բ. Այդինեանը, Ա. Միրզաբէկեանը և մի քանիսը։ Հանդէսը բաւական տպաւորիչ էր։ Միւս օրը կատարվեց հայրապետական մաղթանք։

Օր. Աստ. Տէր-Յովհաննիսեան

II

Դիլիջան, 14 հոկտեմբերի

Այսօր, ամսիս 14-ին, պատարագից և հոգեհանգստից յետոյ, տեղի ունեցաւ հոծ բազմութեան (երկսեռ) երթ դէպի դպրոց։ Դահլիճում հաւաքված երկսեռ հանդիսականներին դպրոցի աւ.-ուսուցիչ Մկրտումեան ծանօթացրեց տօնի նշանակութեան հետ և յայտնեց, որ մանկավարժական կազմը ներկայ տարվայ ընթացքում պատրաստում է տալ ճոխ ծրագրով մի հանդէս՝ նուիրված համազգային տօնին։

Ա—բ.

III

Ստաւրօպօլ, 14 հոկտեմբերի

Ստաւրօպօլի հայ հասարակութիւնն էլ անմասն չը մնաց համազգային մեծ տօնին մասնակցելուց։

Ամսիս 14-ին, կիրակի օրը, խուռն բազմութեան ներկայութեամբ տեղի ունեցաւ պատարագ։

Ս. քահ. Տէր-Յովհաննիսեանը բնաբան ընդունելով «Մայրենի լեզու, մայրենի բարբառ, անուշ, ընտանի, իմ հոգու համար» խօսքերը քարոզ խօսեց։

Պատարագի վերջը տեղի ունեցաւ հայրապետական մաղթանք, որից յետոյ հոգեւորականութիւնը հանդիսադրութեամբ Սահակ քահանայի դիմեց «Նմանեալ Մովսիսի» սքանչելի շարականը երգելով դէպի դպրոցի դահլիճը, ուր հոգեհանգստեան կարգ կատարելուց յետոյ աւագ-ուսուցիչ Ս. Տէր-Աբրահամեանը բացեց հանդէսը։

Դպրոցի բեմը տօնի առիթով զարդարված էր 412—1512—1912 թւականներով, երկու կողմից գեղեցիկ շրջանակների մէջ զետեղված էին ս. Սահակի և ս. Մեսրոպի մեծադիր պատկերները շրջապատված կենդանի ծաղիկներով։ Պատկերների մի կողմը դրված էր ամբիոն։ Բեմի ամբողջ ճակատի երկարութեամբ գեղեցիկ մեծադիր տառերով գրված էր «Ճանաչել զիմաստութիւն և զխրատ, իմանալ զբանս հանճարոյ» խօսքերը, իսկ հանդիսականների մէջ պատերին ամրացած էին հանդէսի ծրագիրները՝ զարդարված հայկական դրօշով։ Դպրոցը կատարել տօնական կերպարանք էր առացել։ Ստաւրօպօլի հայոց դպրոցական դահլիճը տարիներից ի վեր այդպիսի բազմութիւն չէր տեսել։ Այս բանը պէտք է վերագրել այն հանգամանքին, որ ընտրված ժամանակը ոչ մի միջոց չէր խնայել ժողովրդին դպրոց հրաւիրելու։

Նախօրօք տպագիր հրաւէրներ էին ուղարկված ամենքին և մանաւանդ ամսիս 13-ին, տեղիս ռուսաց թերթերից երկուսում—«Сѣверокав. Край» և «Сѣверъ Кавказа», տպված էին Սահակ քահանայի—տառերի գիւտի և տպագրութեան առիթով առանձին յօդուածները, որոշեալ հետաքրքրութիւն առաջ բերելով թէ հայ և թէ օտար հասարակութեան մէջ։

Բեմի վրա կանգնած էր տեղիս եկեղեցական երկսեռ քառաձայն խումբը։

Առաջինը ամբիոն բարձրանալով տառերի գիւտի առիթով մի ընդարձակ ճառ ասաց աւագ-ուսուցիչ Ս. Տէր-Աբրահամեանը, որից յետոյ մէջ ընդ մէջ կարդացվեցին ու երգվեցին ոտանաւորներ ու երգեր։

Այս անգամվայ հանդէսը նախկին հանդէսներից տարբերվում էր նրանով, որ մասնակցողները բոլորն էլ հասակաւորներ էին, բացի օր. Հ. Տէր-Յովհաննիսեանից (հայոց ուսումն. սան)։

Արտասանեցին ոտանաւորներ տիկին Աբուսիակ Մանուչարեան, օր. Հ. Գուլաբեան, պ. Մ. Երէցփոխեան (Նոր-Նախիջևանի բարբառով)։ Աչքի ընկաւ մանաւանդ տ. Մանուչարեանը զգացմունքով ու ոգևորութեամբ արտասանած ոտանաւորներով։ Տիկինը իրբև թատերասէր խոշոր ույժ է ներկայացնում գաւառական քաղաքների բեմերի համար և համարձակապէս կարելի է ասել, որ իր բնական ու մտածված խաղով կարող է մրցել շատ դերասանուհիների հետ։ Տառերի գիւտի առիթով խօսեց Սահակ քահանան։ Խումբը Մկրտիչ Սագինեանի ղեկավարութեամբ երգեց մի քանի քառաձայն երգեր։

Հանդէսից յետոյ դպրոցի աշակերտ-աշակերտուհիներին բաժանվեցին Ս. Ք. Տէր-Յովհաննիսեանի՝ յոբելեանի առիթով հրատարակած «Великіе праздники армянскаго народа» բրօշիւրներից։

Հանդէսը լաւ տպաւորութիւն թողեց հանդիսականների վրա և բոլորն էլ գոհ հեռացան։

Ինչպէս լսում ենք, դպրոցի ուսուցչական խմբի կողմից շնորհաւորական հեռագիր է ուղարկվել Էջմիածին յոբելեանական մասնաժողովի անունով։

Զ. Տ.-Գ.

ԳԱՆՁԱԿԻ Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ԴՊՐՈՑԻ 50-ԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Գանձակ, 22 հոկտեմբերի

Կիրակի, հոկտ. 21-ին, հայկական ակումբի դահլիճում տեղի ունեցաւ ս. Յովհաննէս եկեղեցու ծխ. դպրոցի 50-ամեայ յոբելեանը։

Եղանակը բաւականին նպաստաւոր էր, և դեռ վաղ առաւօտվանից, ուսուցչական խմբի անդուլ ջանքերով՝ ակումբի մուտքը և դահլիճը զարդարված էր կանաչ ոստերով, ծաղիկներով, որտեղ ի միջի այլոց՝ բեմի վրա կախված էր երջանկայիշատակ Մատթէոս Ա. կաթողիկոսի մեծադիր լուսանկարը, շրջապատված գեղեցիկ ծաղկեայ պսակով, աջ և ձախ կողմից ունենալով V դարի անմահ հերոսներ՝ ս. Սահակի և ս. Մեսրոպ լուսանկարները։

Եկեղեցում դպրոցի բարերարների համար հոգեհանգստեան կարգ կատարելուց յետոյ՝ հոգևորականութիւնը, գլուխ ունենալով փոխանորդ Լևոն վարդապետին, աճապարեց ներկայ լինել հանդէսին։ Ներկայ էին նաև հոգաբարձութիւնը, ուսուցչական խմբերը, բարձր բաժանմունքի աշակերտութիւնը և երկսեռ խուռն բազմութիւն։

Ժամը 12-ին յոբելեանական հանդէսը սկսվեց «Էջմիածին ի Հօրէ» շարականով, որից յետոյ հանդէսը բացեց աւագ ուսուցիչ Կ. Ղլղուղեանը և շեշտեց, թէ ինչպէս սրանից ուղիղ 50 տարի առաջ, մի խումբ բարի մարդկանց նախաձեռնութեամբ, ծնունդ է առնում Գանձակում ս. Յովհաննէս եկեղեցու ծխ. դպրոցը, որին ընդառաջ է գալիս հանգուցեալ Մատթէոս Ա. կաթողիկոսը, օրհնելով իր կոնդակով այդ յոյժ կարևոր հիմնարկութեան ձեռնարկողներին, չը խնայելով ոչ մի ջանք առաջ տանելու մատաղ սերնդի առաջադիմութեան գործը։ Յետոյ Գ. Ղլղուղեանը կանգ առաւ այն հանգամանքի վրա, թէ ինչպէս 50 տարվայ ընթացքում ս. Յովհաննէս եկեղեցու դպրոցը եղել է մի լուսատու փարոս հայ ժողովրդի լուսաւորութեան վեհ գործը առաջ տանելու խնդրում, ուրից ամփոփ պատմութիւնով առաջ բերեց, թէ ինչպիսի պայմանների մէջ է զարգացել 50 տարվայ անցեալ ունեցող դպրոցը։

Նոյն դպրոցի ուսուցիչ Ս. Թումանեան խօսեց «հայ դպրոցի դերն ու կեանքը» թեմայի շուրջը և վերջը շնորհաւորելով այսպիսի մի մեծ նշանակութիւն ունեցող կրթական հիմնարկութեան երկար ու ձիգ տարիների յոբելեանը՝ կոչ արաւ գոյութիւն ունեցող օրէնքների հիման վրա երկդասեան դպրոցը վերածել չորսդասեանի, որի առած օգուտները թերևս կը լինեն աւելի արդիւնաւէտ մեր այս խոպան անդաստանի համար։ Յետոյ աշ.-աշակերտուհիները արտասանեցին հայերէն և ռուսերէն ոտանաւորներ, որոնց մէջ աչքի էին ընկնում Գ. բաժանմունքի աշակերտները «Ազուէս» ոտանաւորի մէջ և Զ. բաժանմունքի աշակերտուհի Մարիամ Գրիգորեանը, որը բաւական զգացված, գեղեցիկ առոգանութեամբ և քնքոյշ ձայնով արտասանեց ռուս յայտնի բանաստեղծ Նադսօնի «Впередъ» ոտանաւորը և արժանացաւ բուռն ծափահարութեան։ Ինչպէս երևում էր, օրիորդը օժտված է բնական տաղանդով, որի զգացմունքները և ապրումները յուսադրում էին հանդիսականներին, որ եթէ այդ ուղղութեամբ շարունակի, կարելի է մեծ ապագայ սպասել նրանից։ Ընդհանրապէս միւս ոտանաւորները թոյլ էին և խնամքի տեսակէտից անչքաթող արված՝ այսպիսի մի մեծ ու նշանակալից տօնի վերաբերմամբ, որը ներելի չէ ուսուցչ. խմբի համար։ Երգեցիկ երկձայն խումբը մէջ ընդ մէջ Արմենակ Գրիգորեանի ղեկավարութեամբ երգեց մի քանի երգեր, որը թոյլ տպաւորութիւն թողեց ներկայ եղողների վրա։

Ապա վերջում հայր Լևոնը շնորհակալութիւն յայտնելով հոգաբարձութեանը և ուսուցչական խմբին՝ շեշտեց այն խոշորագոյն բացը, որ դպրոցը սեփական շէնք չունենալու պատճառով՝ այսօր իր յոբելեանը կատարում է մի ակումբում, որը այնքան էլ պատուաբեր չէ 50 տարվայ անցեալ ունեցող դպրոցի համար ի դիմաց Գանձակի հայ ունևոր հասարակութեան. ուստի տօնը յաւերժացնելու համար կոչ արաւ, որ ամեն ոք չը խնայի իր լուման դպրոցի համար շէնք կառուցանելու նպատակով, որով մի անգամ ընդ միշտ ազատ կը լինենք այն խղճուկ կացութիւնից, որի մէջ ներկայումս քարշ է տալիս իր գոյութիւնը ս. Յովհաննէս եկեղեցու դպրոցը, և դրա հետ միասին փրկած կը լինենք կրթվող սերունդին խոնաւ ու մութ դասարաններից և այսպիսով առողջապահական և մանկավարժական տեսակէտից միանգամայն կը լինենք ապահով դրութեան մէջ։

Հայր Լևոնի կոչը արձագանք գտնելով հանդիսականների մէջ՝ գումարվեց 2045 րուբլի հետևեալ անձնաւորութիւններից՝ պ. պ. Ա. Իսահակեանից 500 ր., Հ. Իսահակեանից 500 ր., Ի. Իսահակեանից 500 ր., Յովհ. Մելիք-Բէգլարեանից 100 ր., Ա. Պապեանից 100 ր., Լ. Աւագեանից 50 ր., հայր Լևոնից 25 ր., Ս. Տէր-Վարդանեանից 25 ր., Լ. Սիմոնեանից 25 ր., տէր-Գաբրիէլ Թումանեանից 10 ր., Տ. Մ. Մամիկոնեանից 10 ր., օր. Ե. Նազարեթեանից 10 ր., Տ. Ց. Տէր Խաչատրեանից 5 ր. և այլ նուիրատուներից։ Ափսոս որ հոգաբարձութիւնը յոբելեանական հանդէսը մտածված կերպով չէր կազմակերպել և դրա հետ միասին աչքաթող էր արել քաղաքի ինտելիգենտ հասարակութեանը, տալով յոբելեանին աւելի շուտ մի հասարակ մանկական հանդէսի բնաւորութիւն։ Առ հասարակ նրման դէպքերում հրաւիրում են բանիմաց մարդկանց, ընտրում են կարգադրիչ յանձնաժողով, որը կազմակերպում է ըստ կարգի լայն շուքով, և այդպիսով ընդհանրացնում է ոչ թէ ներսեցիների համար, այլ և դրսեցիների, որոնք մասնակցում են թէ իրանց նպաստներով և թէ ուղերձներով ու հեռագիր-շնորհաւորանքներով։

Հանդէսը վերջացաւ ժամը $2^1/_2$-ին, իսկ երեկոյեան դպրոցի բակում տեղի ունեցաւ հրավառութիւն, որից յետոյ բոլոր աշակերտութեան բաժանվեց միրգ։

Սեդ. Զաքարեան

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱՅԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

22 հոկտեմբերի

Պետերբուրգ.—Ընտրվել են մինչև օրս Պետական Դումայի 286 անդամներ, որոնցից 110 աջակողմեան, 11 չափ. աջ., 33 նացիոնալիստ, 59 հոկտեմբերեան, 12 առաջադիմական, 31 կադէտ, 1 աշխատաւորական, 6 սօց.-դեմօկրատ, 6 ձախակողմեան, 6 լեհական կօլօյին պատկանողներ, 4 նարօդօվցիներ և այլն։

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԴԱՀԼԻՃԻՑ

Բագու, 20 հոկտեմբերի

Մայիսի վերջերին «Մշակի» ընթերցողներին ծանօթացրինք մի սոսկալի դրամայի հետ, որը տեղի ունեցաւ Ազնաւուրեան հայ ընտանիքի մէջ և որի պատճառով մի շարք յօդուածներ տպագրեցին «Մշակի» մէջ ինչպէս Մ. Դերձակեան, նոյնպէս և ուրիշները։

Ամսիս 18-ին այդ գործը քննվեց նահանգական դատարանում նախագահութեամբ Օրլովի։

Դատարանի դահլիճը լիքն էր երկսեռ հասարակութեամբ։ Վկաների թիւն էր մօտ 30 հոգի։ Ընթերցումը մեղադրական ակտի արձանագրութեան, որ կարդաց նախագահը, շատ մութ կէտեր պարզեց ներկայ գտնված հասարակութեան համար, որի համար սոսկ բովանդակութիւնը անհրաժեշտ եմ համարում առաջ բերել։

Շուշեցի 14 տարեկան օրիորդ Արշալոյս Ղահրամանեանը (սա և Տէր-Աստուածատուրեան) սէէպ-սէէպ այցելելիս է եղել Ազնաւուրեանի ընտանիքին, որը բաղկացած է երկու 15—17 տարեկան և երկու 8—10 տարեկան աղջիկներից և ծնող մօրից։ Արշալոյսը, ի միջի այլոց, այդ ընտանիքի մէջ, ընկերուհի Աստղիկի և Արշալոյսի առաջարկութեամբ (Ազնաւուրեանի աղջկերանց մէկի անունը նոյնպէս Արշալոյս է), ծանօթանում է 18 տարեկան Գր. Գրիգորեանի հետ. ծանօթութիւնը փոխվում է բաւական մտերմութեան և Արշալոյս Ղահրամանեանը խաբվում Գրիգորեանից։ Վերջինս շարունակ յոյս է տալիս, որ կամուսնանայ, նոյն յոյսը ներշնչում են նաև Ազնաւուրեանները՝ յայտնելով, որ Գրիգորեանը պատրաստվում է ամուսնանալ։ Սակայն խաբված օրիորդը նկատում է, որ ոչ թէ ամուսնանալու յոյս չը կայ, այլ և իրան խաբող ու իր պատիւը խլող Գրիգորեանը սկսում է սառած վերաբերմունք ցոյց տալ և նոյնիսկ փողոցում պատահելիս չի էլ բարևում։ Խեղճ աղջիկը հաւատացած լինելով որ ինքը խաբված է և իր ապագան խայտառակված, իրան նետում է ծովը, բայց շուտափոյթ օգնութեան շնորհիւ կիսախեղդ հանում են նրան։

Այդ դէպքից յետոյ օր. Արշալոյս Ազնաւուրեանը նորից դիմում է Արշալոյս Ղահրամանեանին, յայտնելով որ Գրիգորեանը մտադիր է ամուսնանալ և այլն, և ներկայ տարվայ մայիսի 19-ին հրաւիրում է իրանց տուն ասելով, որ Գրիգորեանը սպասելու է նրան, ժամադիր է եղել, պիտի խօսէ ամուսնանալու մասին։

Ղահրամանեանը ուրախ-ուրախ, թռչկոտելով գնում է Ազնաւուրեանի բնակարանը, բայց այնտեղ Գրիգորեանի փոխարէն գտնում է Թէյմուր Սուլէյման-օղլիին և Մամէդ Կուլի-օղլիին, որոնց հետ Արշալոյս Ազնաւուրեանը ծանօթացնում է Արշալոյս Ղահրամանեանին և յայտնում է, որ Գրիգորեանից յոյսը թող կտրէ, ամուսնանայ Թէյմուրի հետ, բաղդաւոր կը լինի, նա հարուստ է և այլն։

Ապա մեղադրական ակտը անցնում է այն կէտին, որ թուրքերը տանում են Արշալոյսին, երեք օր զանազան տեղերում, թուրքական խուլ թաղերում պահում։

Նախագահը ընթերցումից յետոյ թարգմանին յայտնեց, որ թղթի մէջ փաթաթած ու կնքված դանակը բանայ։ Ապա մեղադրեալի նստարանի վրա նստած զինւորներով շրջապատված 25 տարեկան Հայկին, որ վաճառված Արշալոյսի եղբայրն է, ամուսնացած, երկու երեխայի հայր, նախագահը հարց տուեց, թէ գտնում է իրան մեղաւոր Արշալոյս Ազնաւուրեանին սպանելու, նրա քրոջ Աստղիկին վիրաւորելու և դրանց մօրը մահամերձ անելու մէջ։ Հայկը, որ կարողանում էր ռուսերէն, առանց թարգմանի օգնութեան խօսել, խնդրեց նախագահից թոյլ տալ իրան բացատրելու, որը և թոյլատրվեց։

«Ես արհեստաւոր եմ. առաւօտեան վաղ գնում էի գործիս և գիշերը ուշ վերադառնում. շատ ժամանակ գտնում էի մօրս, քրոջս և կնոջս անկողնում քնած. մի օր, գժբաղդաբար, շուտ եկայ տուն. ճաշում էի, քոյրս աչքիս չերևաց. հենց պատրաստվեցի հարցնել մօրիցս, թէ ուր է Արշալոյսը, նկատեցի, որ մայրս լացում է, արտասուք է հոսում աչքերից. նա պատմեց, որ երեկ երեկոյեան տնից դուրս է եկել և չէ վերադարձել. ամեն տեղ գնացել ենք, հարց ու փորձ արել, ոչ ոք չէ տեսել։ Նստ փնտռեցի, ամեն տեղ գնացի և ամենքից էլ լսեցի, որ Ազնաւուրեանի ընտանիքի մէջ է եղել. մինչև անգամ ասողներ էլ եղան (ասուլներ է տալիս), որ թուրքերի վրա է վաճառված քոյրս Ազնաւուրեանների տանը... Ես դիմեցի այդ վերջինների բնակարանը այն յոյսով, որ խնդրեմ, գուցէ նրանք տեղը իմանան. բայց երբ մտայ նրանց բակը և մօրն ու աղջիկներին խնդրեցի քրոջս մասին եթէ տեղեկութիւն իմանում են յայտնեն, նրանցից իւրաքանչիւրը սկսեց նախատել ինձ, այլ և դրանց մայրը հարուածեց, որից յետոյ ես ինձ չը կարողացայ հաշիւ տալ, դանակով խփեցի մօրը և երկու աղջիկներին։

Նախագահ.—Այդ քո դանակն է։

Մեղադրեալ.—Այո։

Նախագահ.—Դնել ես նրանց սպանելու համար։

Մեղադրեալ.—Ոչ. դա վաղուց է ինձ մօտ. երբ գիշերները ուշ եմ գալիս, միշտ այդ դանակը մօտս է լինում։ Մտէք իմ դրութեանս մէջ, պարոնայք դատաւորներ. երեք օր ականատես լինել ծնողի արտասուքին, երեք օր մարդու կոկորդը բռնվի, քոյրը կորած լինի և միակ յոյսը լինի Ազնաւուրեան ընտանիքի միակ ցուցմունքը, և ես դիմեմ նրանց, այդ յոյսից էլ զրկվելուց զատ նախատվեմ, հայհոյվեմ... Ես արդէն ինձ կորցրած եմ եղել։

Մեղադրեալի խօսքից յետոյ, որ մինչև այդ գործը դռնբաց էր քննվում, նախագահը յայտարարեց նիստը դռնփակ, որից յետոյ դահլիճը հասարակութիւնից դատարկվեց։

—

Ինչպէս ընթերցողը իմացաւ, մեղադրեալ Հայկը սպանել է Արշալոյս Ազնաւուրեանին, վիրաւորել վերջինիս քրոջը և մօրը, որոնք մեղադրեալի քրոջը յանձնել էին թուրքի։

Վկաներից շատերը, նոյնպէս և հարևաններ, հաստատում են, որ այդ ընտանիքը միջնորդութեամբ է պարապելիս եղել հայ աղջիկների և երիտասարդների (վերջինները առանց ազգի և կրօնի խտրութեան) միջև։

Մեղադրեալին պաշտպանում էին երդ. հաւ. օգնական Լեանտովիչը և Տրդատ Տրդատեանը։

Դատարանը Հայկ Ղահրամանեանին դատապարտեց կալանաւորական բաժանմունքում մնալու 4 տարի ժամանակով՝ զրկելով բոլոր իրաւունքներից։

Ս. Գարագաշ

ՆՈՐԱԳՈՅՆ ԼՈՒՐԵՐ

— Պաշտօնական «Кавказъ» լրագրում հրատարակված է հետևեալը. «Վերադառնալով Թիֆլիս, ես ստանձնեցի հոկտ. 23-ից Բարձրագոյնս ինձ յանձնված երկրի կառավարութիւնը, որի մասին ազդարարում եմ ի գիտութիւն ընդհանուրի։ Ստորագրեց՝ փոխարքայ գեներալ-ադ. կոմս Վորոնցով-Դաշկով»։

— Թիֆլիս է եկել Կարսի նահանգապետը։

— Քութայիսի նահանգապետը, համաձայն թիւրքաց կառավարութեան դիմումի, կարգադրեց Տկվիբուլից Թիւրքիա ուղարկել 200 թիւրք բանւորներին։

◆ Ինչպէս յայտնի է, կառավարութիւնը Կախէթի երկաթուղու պէտքերի համար Նաւթլուղում գրաւել է քաղաքային ընդարձակ հողաբաժիններ։ Այժմ Պետերբուրգից տեղեկացնում են, որ ներկայումս քննվում է այդ հողերի վճարը Թիֆլիսի քաղաքային վարչութեանը տալու հարցը։ Գնահատող մասնաժողովը յիշեալ հողերի գինը որոշել է մի միլիօն րուբլի։

◆ «Յ. Բ.»-ում կարդում ենք. «Երբ հոկտ. 20-ին Բաթումում դումայական դահլիճը մտաւ Ակակի Չխէնկէլին, նա ձերբակալվեց ոստիկանութիւնից իբրև աքսորական և ինքնակամ վերադարձած Ռոստովից։ Իսկ երբ Չխէնկէլին ընտրվեց Պետական Դումայի անդամ, նրան անմիջապէս արձակեցին»։

◆ Թիֆլիսի քաղաքային վարչութիւնը որոշել է երկու Թոշակաւորների տեղ պահել կանանց բարձր դասընթացքներում։ Այդ մասին զեկուցում կը լինի դումայի հերթական նիստում։

◆ Մինչև հոկտ. 23-ը Թիֆլիսի զինուորակոչական ատեանում ընդունվել էին 158 երիտասարդներ զինուորական ծառայութեան համար։ Պակասում են 65 հոգի։

◆ Երէկ Թիֆլիսում թաղեցին տրագիկական վախճան ունեցած աշակերտ Իլիա Սիմօնովիչին, որ սովորում էր առևտրական դպրոցի 5 րդ դասարանում։ Հանգուցեալը սիրահարված էր Տատիանա Աղաջանեան անունով մի օրիորդի վրա, որ ապրում է Բէբուտովսկայա փողոցում այն տան մէջ, ուր ապրում է նաև Սիմօնովիչի ընկեր Դօդօնը։ Հոկտ. 21-ին Սիմօնովիչը գտնվում էր յիշեալ Դօդօնի մօտ։ Յանկարծ տեսնելով իր սիրուհուն փողոցում, դուրս է գալիս նրա մօտ և հարցնում է. «Դու այլ ևս ինձ հետ ծանօթ չե՞ս»։ Պատասխանը լինում է «ոչ»։ Այդ ժամանակ Սիմօնովիչը վերադառնում է Դօդօնի բնակարանը և պատից աննկատելի կերպով վերցնելով «Վէլօդօգ» սիստեմի ատրճանակը՝ կրակում է իր վրա։ Հիւանդանոց տարվելիս շունչը փչելուց առաջ երիտասարդը կարողացաւ միայն արտասանել. «Ներիր, մայրիկ, ես ինքս անձնասպանութիւն գործեցի»։ Թաղմանը ներկայ էր առևտրական դպրոցի վարչութիւնը 5-րդ դասատան աշակերտների հետ։

◆ Երդ.-հաւ. Գզլիէվը միջնորդութիւն է յարուցել նահանգապետի առաջ՝ թոյլատրելու իրան հրատարակել Թիֆլիսում մի լրագիր «Обзоря Закавказія» անունով, որ լոյս կը տեսնէ շաբաթ 3 անգամ։

◆ Հոկտեմբերի 23-ին, կէսօրվայ ժամը $4^1/_2$-ին, Միքայէլեան փողոցի վրա № 126 տանը, Թիֆլիսի բէալական դպրոցի 7 րդ դասատան աշակերտ իշխ. Գէօրգի Սումբատովը իր բնակարանում դասեր պատրաստելու ժամանակ ինքնասպանութիւն գործեց։ Կարծիք կայ, թէ նա անզգուշութիւնից կրակել է իր վրա «Բրաունինգ» ատրճանակից, որի մէջ եղել է միայն մի գնդակ։

◆ Օդեսսայում անսպասելի կերպով վերականգնվեց խմբագրատներում ստացվող արտասահմանեան թերթերի ցէնզուրան։

◆ Գօրուց մեզ գրում են. «Այս տարի լրացել է Գօրու Սահակ ա.-ք. Խախանեանի հասարակական գործունէութեան 40-ամեակը։ Տէր-հայրը բնիկ Ցխինվալ գիւղից է և աւարտել է Ներսիսեան դպրոցը 1874 թւին, նուիրելով այնուհետև իրան հասարակական գործունէութեան՝ ուսուցչի, քարոզչի և այլ համեստ պաշտօններով գաւառի վրացախօս շրջանում։ Ի պատիւ յոբելեարի Գօրու նահանգի հայ հասարակութիւնը, ինչպէս լսում ենք, մտադիր է մի համեստ յոբելեանական ճաշկերոյթ սարքել Գօրի քաղաքում»։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Բաթում, 15 հոկտեմբերի

Ներկայ հոկտեմբերի սկզբին քաղաքիս բժիշկ պ. Միրիմանեան շատ ծանր կորուստ ունեցաւ. նրա՝ գիմնազիայի Ը. դասարանի աշակերտ 17—18 ամեայ որդին ծաղիկ հասակի մէջ կնքեց իր մահկանացուն։ Իբրև Բաթումի ծխական քահանայ մասնակցեցի թաղման արարողութեան։ Դեռ ես ոչ պ. Միրիմանեանի և ոչ նրա յանձնարարութիւնները կատարող պ. Ղազար Մինասեանի կողմից ինձ ոչ մի խօսք չեղած վարձատրութեան վերաբերմամբ՝ լսում եմ, որ պ. Կ. Մանթաշեան, սրանից մօտաւորապէս 8—10 օր առաջ, քաղաքիս առևտրական բանկի տակ եղած կաթնատան մէջ,ի ներկայութեան պ. պ. Յովհան. Տէր-Մկրտչեանի, Ստեփան Կարապետեանի, Աբրամ Գալուքճեանի, Աշոտ Աւագեանի, Արսէն Մէջլումեանի, գուցէ և այլոց, ասում է, թէ իբր պ. Միրիմանեանը ուղարկել է ինձ ութ րուբլի թաղման վարձ և ես քիչ համարելով՝ վերադարձրել եմ։

Որովհետև այդպիսի բան բնաւ տեղի չէր ունեցել և դա գլխովին սուտ էր և զրպարտութիւն, և հնարողը նպատակ էր ունեցել միմիայն ինձ վարկաբեկել ժողովրդի առաջ, ուստի անհրաժեշտ էր ինձ պատիւս վերականգնելու և մանաւանդ ճշմարտութիւնը պարզելու համար իմանալ, թէ որտեղից է բղխել այդ կեղծ ու պատիր չինծու լուրը։

Ամսիս 7-ին, կիրակի օրը, պատարագից յետոյ, եկեղեցու բակում դիմելով պ. Մանթաշեանին հարցնում եմ, թէ նա կաթնատանը այս-ինչ մարդկանց ներկայութեամբ խօսել է իմ մասին, որ ես մերժել եմ ութ րուբլին և այլն։ Պ. Մանթաշեան պատասխանում է ինձ, որ, այո, ասել է։

— Բարի եղէք յայտնել,—ասում եմ նրան,—թէ որտեղից իմացաք այդ, և ով ասաց ձեզ։

— Ես իմացայ հաստատ աղբիւրից,—պատասխանում է ինձ։

Վերջապէս իմ պնդումի և պահանջի վրա Մանթաշեան յայտնում է, որ լսել է Մերուընութեանից։ Վերջինս եկեղեցու բակը լինելով՝ հրաւիրում եմ մեզ մօտ և հարց ու փորձ անում ինձ հետաքրքրող խնդրի մասին և նրանից իմանում եմ, որ նա ասել է այդ խօսքերը պ. Մանթաշեանին, իսկ ինքը նոյնը լսել է տէր-Մեսրոպ ա.-ք. Մելեանից։

— Գիտէք արդեօք,—հարցնում եմ նրան,—որտեղից է լսել հ. Մելեանը։

— Նրան ասել է Ղազար Մինասեանը,—պատասխանում է Մերուընութեանը։

Ղազարն էլ եկեղեցու բակում լինելով և իմ կողմից հրաւիրվելով միւս պարոնների ներկայութեան՝ իմ հարցին պատասխանում է, որ նա բնաւ այդպէս բան չէ ասել հ. Մելեանին և չէր էլ կարող ասած լինել, քանի որ նա ինձ մինչ բժշկի տանը տեսնելը՝ չէ հանդիպել և փող չէ առաջարկել։ Հ. Մելեանն էլ եկեղեցու բակումն էր, իմ պնդումին և հարցին պատասխանեց, թէ ինքը բժշկին ասել է, որ հին կարգերը վերացել են։ Տեսնելով՝ որ նա խօսքը կտուրն է ձգում, հարցնում եմ իրան։

Խնդիրը փողի մասին է, որ իբր բժիշկն ուղարկել է ինձ համար ութն րուբլի, ես մերժել եմ և չեմ ստացել. ահա այս խօսքերն ասել էք դուք պ. Մերուընութեանին, որ իբր լսել էք պ. Ղազարից, այն ինչ յիշեալ պարոնն ասում է, որ ինքը ձեզ այդպէս բան չէ ասել. ինչ կասէք այս մասին։

Հ. Մելեան փոխանակ կանգնելու և հանգիստ կերպով խնդիրը պարզելու՝ սկսեց քայլ առնել, գնալ և ասել.

— Ես ժամանակ չունեմ այդպիսի դատարկ, փոքր բաներով զբաղվելու։

Եւ այսպէս՝ ներկայիս պարզվում է, որ այդ զրպարտական լուրը պ. Մանթաշեան լսել է պ. Մերուընութեանից։ Վերջինս հաստատեց այդ Մանթաշեանի ներկայութեամբ և յայտնեց, որ ինքը լսել է հ. Մելեանից, իսկ սա, ըստ Մերուընութեանի վկայութեան, լսել է պ. Ղազարից։ Պ. Ղազար Մինասեան ի ներկայութեան Մանթաշեանի և Մերուընութեանի, մերժելով մերժեց, թէ ինքն այդպէս բան չէ ասել հ. Մելեանին, ուստի բանից դուրս է գալիս, որ այդ զրպարտական լուրը կամ Մերուընութեանն է հնարել և կամ հ. Մելեանը։

Հրապարակ հանելով այս փաստը, որի մէջ սակայն որոշապէս չը պարզվեց զրպարտողի ով լինելը, քանի որ Մերուընութեան ի ներկայութեան վերոյիշեալ անձանց խոստովանեց, որ իսկապէս ինքն է ասել այդ բանը և լսել է հ. Մելեանից, մինչդեռ այս վերջինը այդ առիթով իմ հարցումին չը պատասխանելով ճակատ առ ճակատ Մերուընութեանին, զրպարտութեան սկզբնական աղբիւրը մնում է անորոշ, սակայն յանձնայն դէպս յանձին Մերուընութեանի կամ հ. Մելեանի. ուստի հրաւիրում եմ թէ մէկին և թէ միւսին հրապարակով յայտնել ճշմարտութիւնը, որպէսզի թէ ես և թէ հասարակութիւնը իմանայ, թէ նրանցից որն է իսկապէս զրպարտութեան հեղինակը։

Կարապետ ք. Մալխասեան

ԿՈՉ

Թիֆլիս, 23 հոկտեմբերի

Արդէն բացված է Հայ Գրողների Ընկերութիւնը։ Վերջապէս իրականութիւն է դառնում մեր լաւագոյն գրական-հասարակական գործիչների վաղեմի իղձը՝ համախմբված տեսնել հայ մտքի և գրչի մշակներին։

Այսպիսով հայ գրողն այսօր ունի մի հիմնարկութիւն, որին նա կարող է ապաւինել կարիքի ժամանակ և մի ժամադրավայր, ուր հայ գրականութեան հարցերն ու խնդիրները կարող է պարզաբանվել ու յանգել բանաւոր լուծման։

Վարչութիւնս յայտարարելով Ընկերութեան բացումը՝ սրտագին կոչ է անում հայ գրականութեան բոլոր ճիւղերի—գեղարուեստական գրականութեան, գիտութեան և հրապարակախօսութեան ասպարէզում գործողներին, ուր էլ նրանք լինեն, համախմբվելու նորակազմ Ընկերութեան շուրջը և միահամուռ ոյժերով նուիրվելու ազգային գրականութեան բարգաւաճման։

Անդամագրվել ցանկացողը պէտք է գրաւոր յայտնէ վարչութեանս իր ցանկութիւնը և տեղեկութիւններ տայ իր գրական գործունէութեան մասին, թէ ի՛նչ առանձին աշխատութիւն ունի և կամ ո՛ր թերթին է աշխատակցել։

Տարեկան անդամավճարն է 5 րուբլի, որ կարելի է վճարել առաջին երեք ամսվայ ընթացքում։

Վարչութեանս հասցէն՝ Кавказское Общество Писателей Армянъ, Тифлисъ, Бебутовская № 25.

Վարչութեան նախագահ՝
Յովհ. Թումանեանց
Անդամ քարտուղար՝
Գիւտ ա.-ք. Աղանեան

Խմբագիր՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Ց. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Գլխի կաշին մաքուր պահել

Ներկայանում է առողջ և գեղեցիկ մազերի իբրև առաջին պահանջ։ Դրա համար իւրաքանչիւրը, ով թանգ է գնահատում իր մազերը, պէտք է սովորէ իր գլուխը պարբերաբար Պիկսաֆօնով լուանալու։ Պիկսաֆօնը ներկայացնում է իբրև քնքոյշ, հեղուկ ձիւթային սապօն գլխի համար, առանձին պատէնտային միջոցով մաքրված ձիւթի վատ հոտից։ Պիկսաֆօնը ոչ միայն մաքրում է մազերը և գլխի կաշին, այլ և, շնորհիւ իր մէջ պարունակող ձիւթի, մազերի վրա աւելի բարերար ազդեցութիւն է ունենում։ Պիկսաֆօնի օգնութեամբ շարունակ մազեր խնամելը ներկայանում է իսկական ամենալաւ միջոցը գլխի կաշին և մազերը ամրացնելու համապատասխան նորագոյն հայեացքների։

Մի սրուակը, որ բաւականանում է մի քանի ամիս, արժէ 1 ր. 50 կ.։ Բոլոր ամենալաւ պարիկմախէրները մազերի լուացումը կատարում են Պիկսաֆօնով։

(M. 391722/391729)

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ
(Ձմերային երթևեկութիւն)
(Ժամերը նշանակված են Թիֆլիսի ժամանակով)

ԹԻՖԼԻՍԻՑ ՄԵԿՆՈՒՄ Է

ԲԱԳՈՒ.—Արագ գնացքը № 2—10 ժ. 12 ր. առ., հասնում է Աղստաֆա 12 ժ. 30 ր., Գանձակ 2 ժ. 55 ր., Եւլախ 4 ժ. 26 ր., Հաջի-Կաբուլ 8 ժ. եր., Բագու 11 ժ. 8 ր. գիշ.: Պօստաւոր գնացքը № 4—12 ժ. 36 ր. գիշ., հասնում է Աղստաֆա 3 ժ. 30 ր. գիշ., Գանձակ 6 ժ. 41 ր. առ., Եւլախ 8 ժ. 38 ր. առ., Հաջի-Կաբուլ 1 ժ. 13 ր. ցեր., Բագու 5 ժ. 36 ր. ցեր.: Մարդատար գնացքը № 6—6 ժ. 31 ր. եր., հասնում է Աղստաֆա 8 ժ. 51 ր. եր., Գանձակ 11 ժ. 20 ր. գիշ., Եւլախ 12 ժ. 56 ր. գիշ., Հաջի-Կաբուլ 4 ժ. 40 ր. գիշ., Բագու 7 ժ. 53 ր. առ.: Խառն գնացքը № 106 (Մարդատարի արագութեամբ ապրանքների համար)—5 ժ. 53 ր. գիշ., հասնում է Աղստաֆա 10 ժ. առ., Գանձակ 2 ժ. 31 ր. ցեր., Եւլախ 5 ժ. 45 ր. ցեր., Հաջի-Կաբուլ 12 ժ. 29 ր. գիշ., Բագու 6 ժ. 54 ր. առ.:

ԲԱԹՈՒՄ.—Մարդատար գնացքը № 11—10 ժ. 2 ր. գիշ., հասնում է Միխայլօվօ 1 ժ. 58 ր. գիշ., Բաթում 10 ժ. 21 ր. առ.: Պօստաւոր գնացքը № 3—9 ժ. 50 ր. առ., հասնում է Միխայլօվօ 1 ժ. 55 ր. ցեր., Բաթում 11 ժ. 7 ր. գիշ.: Մարդատար գնացքը № 5—4 ժամ 38 ր. ցերեկվայ հասնում է Միխայլօվօ 8 ժ. 44 ր. եր., Բաթում 5 ժ. 56 ր. գիշ.: Խառն գնացքը № 107 (մարդատարի արագութեամբ ապրանքների համար)—4 ժ. 20 ր. գիշ., հասնում է Միխայլօվօ 10 ժ. 10 ր. առաւ., Բաթում 12 ժ. 26 ր. գիշ.:

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆ.—Պօստաւոր գնացքը № 4/3—1 ժ. 11 ր. գիշ., հասնում է Ղարաքիլիսա 8 ժ. 30 ր. առ., Ալէքսանդրօպօլ 12 ժ. 7 ր. ցեր., Էջմիածին 5 ժ. 22 ր. ցեր., Ուլուխանլու 5 ժ. 49 ր. ցեր. (առանց Երևան մտնելու), Նախիջևան 10 ժ. 15 ր. եր., Ջուլֆա 11 ժ. 40 ր. գիշ.: Մարդ.-ապրանքատար գնացքը № 8/79 (միայն II և III կարգի վագոններով)—1 ժ. 6 ր. ցեր., հասնում է Ղարաքիլիսա 8 ժ. 23 ր. եր., Ալէքսանդրօպօլ 12 ժ. գիշ., Էջմիածին 5 ժ. 29 ր. գիշ., Ուլուխանլու 6 ժ. 11 ր. առ., Երևան 6 ժ. 51 ր. առաւ.: Մարդատար-ապրանքատար գնացքը № 6/5—8 ժ. 10 ր. եր., հասնում է Ղարաքիլիսա 3 ժ. 37 ր. գիշ., Ալէքսանդրօպօլ 7 ժ. 14 ր. առ., Կարս 10 ժ. 48 ր. առ.:

ԲՈՐԺՈՄ.—Մարդատար գնացքը № 95/10—3 ժ. 17 ր. ցեր., հասնում է Գօրի 5 ժ. 57 ր. ցեր., Բօրժօմ 9 ժ. 13 ր. եր.:

ԹԻՖԼԻՍ Է ՀԱՍՆՈՒՄ

ԲԱԳՈՒԻՑ.—Արագ գնացքը № 1—9 ժ. 10 ր. եր., Պօստաւոր գնացքը № 3—9 ժ. առ.: Մարդատար գնացքը № 5—3 ժ. 46 ր. ցեր.: Խառն գնացքը № 107—3 ժ. 8 ր. գիշ.:

ԲԱԹՈՒՄԻՑ.—Արագ գնացքը № 12—8 ժ. 50 ր. առ., Պօստաւոր գնացքը № 4—11 ժ. 32 ր. գիշ.: Մարդատար գնացքը № 6—5 ժ. 15 ր. ցեր.: Խառն գնացքը № 106—5 ժ. 15 ր. գիշ.:

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆԻՑ.—Պօստաւոր գնացքը № 40/3—8 ժ. առ.: Մարդ.-ապրանքատար գնացքը № 6К./5—1 ժ. 28 ր. ցեր.: Մարդ.-ապրանքատար գնացքը № 8Э/7—5 ժ. 28 ր. ցեր.:

ԲՈՐԺՈՄԻՑ.—Մարդատար գնացքը № 9/10Б—11 ժ. 22 ր. առ.:

ԲՈՒԺԱՐԱՆ
ԲԺԻՇԿՆԵՐԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
մշտական մասնագէտներով
ՓՈԽԱԴՐՎԵԼ Է ՆՈՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆ

Միխայլօվսկի պր. № 49, և անկիւն Բէբուտովսկի փողոցի № 2. Տելեֆօն № 10—26.

Հիւանդների ընդունելութիւնը.

Աղաջանեան Միքայէլ.—միզասեռ., սիֆիլիս կաշուի հիւ., ժ. 11—12-ը:
Վնուկով Վ. Վ.—խիրուրգ. հիւ., ժ. 1—2-ը:
Եղիազարեան Ի. Ն.—ներքին, ջղային և հոգեկան հիւ., էլեկտրոտէրապիա, ժ. 11—12-ը:
Եղշիեվ Մ. Ր.—ականջի, քթի և կոկորդի հիւ., ժ. 12—1-ը:
Եփմօնս Մ. Պ.—խիրուրգ. հիւ., ժ. 11—12-ը:
Մաղաքեան Գ. Ն.—ներքին և երեխ. հիւ., առանձ. նաւպէս որովայնա-աղիքային, ժ. $11^1/_2$—$12^1/_2$-ը:
Տամաս Ի. Ի.—խիրուրգ. հիւ., ժ. 12—1-ը:
Ուսպովա Ս. Ս.—ատամի հիւանդութիւններ, ժ. $9^1/_2$—$11^1/_2$-ը:

Բուժարանում կատարվում է էլեկտր. բժշկութիւն և մասսաժ։ Միկրօսկօպ., բակտէրիօլօգ. և քիմիակ. հետազօտութիւններ։ Ծաղկի պատուաստումն։ Ստնդունների քննութիւն։ Խորհրդի վճարը 50 կոպ.։ Օպերացիաները և համախորհուրդները ըստ համաձայնութեան։ Հիւանդների բաժանմունքը բաղկացած է թէ ընդհանուր պալատից և թէ առանձին նոմէրներից։

ՍՐՍԿՈՒՄՆ «914»-ի և «606»-ի։

(Ե. Հ. Կ.) 706. 100—14

ԲԺԻՇԿ
Ա. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՑ

Մասնագէտ սիֆիլիս, միզասեռական, վեներական և կաշուի հիւանդութիւնների։ Ելեկտրաբուժութիւն։

Ընդունելութիւնը ամեն օր ($12^1/_2$—2 ժ. ցերեկվայ։ 5—7 ժ. երեկոյեան։ Կանանց համար՝ 2—3 ժ. ցեր.

Սօլօլակ, Բէքբուտօվսկայա, № 33 (անկիւն Պասկէվիչի փողոցի)։ Տէլէֆօն № 1175.

(Օ. Մ.) 377. 100—31

СКАВУЛИНЪ

оказываетъ великолѣпныя услуги огромному количеству людей, ибо онъ регулируетъ отправленія кишечнаго тракта, дѣйствуя нѣжно и въ то же время успѣшнымъ образомъ и не вызывая перерыва обыденныхъ занятій.

Важная перемѣна: Количество пилюль въ коробкахъ „Скавулинъ" значительно увеличено безъ повышенія цѣны.

(В. 60244)

Թէ ինչու խոշոր է մեր կարեմեքենաների պահանջը

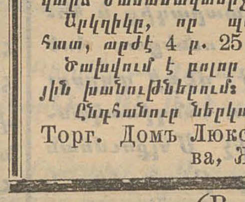

Ուղղակի ֆաբրիկից ուղարկվող մեր կարեմեքենաները շինված են տեխնիկայի վերջին խօսքի համաձայն, պատրաստված են ամենալաւ նիւթից, ունեն բոլոր անհրաժեշտ պատկանելիքները և նորագոյն յարմարութիւնները, կարում են համահաւասար, շեղ և արագ, չեն փչանում և չեն մաշվում գործածելուց, և միևնոյն ժամանակ երկու անգամ աւելի էժան են միւս ֆիրմաների գներից։ Մի շտապէք գնել որևէ անյայտ ֆիրմայից, այլ ուղղակի դիմէք մեզ, և մենք ձեզ իսկոյն կուղարկենք ձրիաբար մեր պատկերազարդ կատալօգը ռուսերէն լեզուով։ Հասցէն

Международный Эксп. Х. Финкельштейнъ, Германія, Берлинъ, ул. Кантъ 120/44.
Exporthaus H. Finkelstein, Berlin, Kantstrasse 120/44.

Թղթակցութիւններն ուղարկել ռուսերէն լեզուով։
(25, Ն. 15) (Л. 12704) 3—2

Ներկայ հոկտեմբեր ամսի 1-ից Պուշկինսկայա փողոցում № 29 Դօլուխանեանի շինութեան մէջ, քաղաքի կենտրօնում,

ԲԱՑԵԼ ԵՄ ԵՒՐՕՊԱ ՀԻՒՐԱՆՈՑ,

բաղկացած բոլորովին մաքուր՝ նոր կահկարասիքով կահաւորված համարներից։ Էլեկտրական լուսաւորութիւն, վաննա, դուշ։ Գները չափազանց մատչելի են։

Խորին յարգանօք՝ Կ. Խաչիկեանց
(Հ. Կ.) 748. 10—6

ԴԻՒԲՈՒԱՅԻ ԼԱԲՈՐԱՏՈՐԻԱՅԻՑ Պարիզում.
ՅՕԴԻՐԻՆ բժիշկ ԴԷՇԱՆԻ
(Iodhyrine du d-r Deschamp)
Շատ ընդունված միջոց
ՃԱՐՊԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

որ խորհուրդ են տալիս բժիշկները, փառաւոր հետևանքներով։ Բժշկապետ Դէշանի Եօդիրինը նշանաւոր միջոց է համարվում չաղութեան դէմ. նրա աչքի ներգործութիւնը նկատվում է հէնց բժշկութեան սկզբում։

Բժշկապետ Դէշանի Եօդիրինը բոլորովին անվնաս է օրգանիզմի համար։

Հեռացնում է չաղութիւնը ատրճանաբար շատ կարճ ժամանակամիջոցում։

Սրվակը, որ պարունակում է 60 դեղհատ, արժէ 4 ր. 25 կոպ.։

Ծախվում է բոլոր դեղատներում և դեղատնային խանութներում։

Ընդհանուր ներկայացուց. Ռուսաստանում Торг. Домъ Люксембургъ и К-о, Варшава, Журавья, 40.

(В. 47056) 8—4

„ՄՇԱԿԻ" ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ ԵՆ ՅՕԳՈՒՏ „ՄՇԱԿԻ" ՖՕՆԴԻ

հետևեալ գրքերը՝

1) «ՄՇԱԿ ԵՒ ՀԱՅ ԿԻՆԸ» գ. 1 ր.
2) «ՄՇԱԿԻ» ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ կազմեց Լ. Դանիէլեան » — 50 կ.
3) ՀԱՄԱԼԻ ՄԱՍԼԱՀԱԹՆԻՐԸ » — 30 կ.
4) ԿԱՑԷՆԻ ՃԱՆԿԵՐՈՒՄ, դրամա 5 գ. Ալ. Առաքելեանի » — 50 կ.
5) ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿ «ՄՇԱԿԻ» («Մշակի» յոբելեանի առիթով «Տարազի» հրատարակած ալմանախ) . . . » 1 ր.

Վերոյիշեալ հրատարակութիւններից միմի օրինակ պահանջողները ճանապարհածախս չեն վճարում։

(4) 10—7

Շուտով լոյս կը տեսնի
ՔԱՄԱԼԵԱՆՑ Ս-ի
ՈՍԿԵԹԵՒԻԿ

նոր գիրքը. գինը 30 կոպ.։

ՄԻՒՍ ԳՐՔԵՐԸ. «Ծովինար» 25 կ., «Հէն թագաւորի աղջիկ» 35 կ., «Երկու աղբերացեղ» 30 կ., «Աստուած աղքատի կերպում» 20 կ., «Հէքիաթներ» 30 կ., «Աստծու դատաստան» 5 կ., «Երեք ոսկու պատմութիւն» 30 կ., «Անմեռ աշխարհ գնացողը» 8 կ., «Սրտաշահ բաներ» 20 կ., «Ազգային առակներ» 30 կ., «Աստուած չը ճանաչող» 10 կ., «Գալօ Ափօ» 12 կ., «Ժամանակը ոսկի» 40 կ., «Սիրտ գրքից 9 պատմութիւն» 40 կ., «Քաջ Աղասի» 25 կ., «Սասունցի Դաւիթ» 30 կ., «Խուլ Խաչիկ» 25 կ., «Երկասիրութիւններ» 40 կ., «Ծերերի զրոյցներից» 20 կ., «Վարդանանց և Ղևոնդեանց մասին» 30 կ., «Վէրք Հայաստանի գրքի գոհարներից» 10 կ., «Սիրտ գրքից ծնողների նամակները որդուն» 15 կ.:

Դիմել Թիֆլիսի գրավաճառներին։ Հեղինակի հասցէն՝ Թիֆլիս, Միքայէլեան փողոց, № 82.

(Հ.Կ.) 794. 10—1

600 ԱՌԱՐԿԱՆԵՐ 2 ՌՈՒԲԼԻ 90 կոպ.

փոխանակ 25 ռուբ.

Մեր ֆիրմայի հետ ծանօթանալու համար մենք ուղարկենք միայն այս լրագրի ընթերցողներին 600 հատ օգտ. և արժէք. առարկ., որոնցից գլխաւորն է՝ գրպ. անկէրժամաց. 10 տ. երաշխիքով, ոսկէ դուբլէ-շղթայ, ադամ. և կոճ. ոսկէ դուբլէ-մատանիներ ամերիկ. ադամանդով, նոյն յատկութ. ապարանջան, մանեակ և ականջօղեր (200 ր. արժէք ունեցողից չը զանազանվող), կաշուէ գոգ. պօրտմօնէ, նէսէսէր և 500-ից աւելի հետաքրք. օգտ. առարկ.: Բոլոր 600 առարկ. համար վերցնում ենք միայն 2 ր. 90 կ. (ժամաց. առանձին արժէ 6 ր.): Վերադիր վճ. ուղարկ. համար ճանապարհածախք հաշւվում է՝ 1—3 գարն. համար 55 կ., Սիբիր՝ 95 կ.: Չը հաւանած դէպքում յետ ենք վերցնում և փողը վերադարձնում։ О-во „МЕРКУРІЙ", ЛОДЗЬ. Л. 61.

(Л. 11649) 6—5

„ՇԻՐԻՆԱՆՑ ՆԱԽՇՈՒՆԸ"

Յ. ՔԱՀ. ՃՈՒՂՈՒՐԵԱՆԻ 250 եր. վէպը

Վաճառվում է Թիֆլիսի գրավաճառների և իր մօտ. գինն է 80 կոպ.

Վէպի բովանդակութիւնը

Նախշունն ու Աբէլը. գեղեցիկն ու քաջը զաղտնի այրվում են սիրով—«նմանը սիրում է նմանին»։ Աբէլն ու Մակին։ Հասարակութեան համակրանքն ու ատելութիւնը։ Նշանախօսութիւն։ Մակին ուզում է լինել Աբէլի եարը։ Նշանադրութիւն։ Մակին զարան է մտնում, Աբէլն արհամարհում համարձակ։ Աբէլի հրացանը հրաշքներ է գործում։ Սար ու դաշտ, ծիլ ու ծաղիկ, սէր ու գգուանք։ Հարսանիք։ Դաւաճան թշնամին, Աբէլը մահվան կապանքներում, Նախշունը վշտի ծովում որոնում է եարին։ Աւազակապետի վեհանձնութիւնը. ազատված Աբէլն շտապում է դէպի տուն, ուր թշնամու գլխին շողշողում է Նախշունի սուրը։ Սէրն ու հաւատարմութիւնը նորից գրկում են իրար։

(Կ. Հ.) 785. 10—2

Շուտով տպագրութեան կը յանձնվի
„ՁԵՌՆԱՐԿ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ"

ՄԻՋԻՆ ԴԱՐԵՐ. երեք քարտէզով, նորագոյն աղբիւրների համաձայն։
Տ. Տէր-Գրիգորեան

(Օ.Մ.) 792. 2—2

„ԳԻՐ" ԳՐԱԽԱՆՈՒԹՈՒՄ ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ Է

Բժ. Ա. Բաբայեան. Եկեղեցական առողջաբանութիւն I և II մաս 50 կ.
» Նոյն գիրքը առանձին I մ. 50 »
» » » » II մ. 40 »
» Բարակայաւ-թոքախտը առ բաժինկ հիւանդութիւն է 10 »
Բժ. Շխեան. Տուբերկուլօզը, թոքախտը և հասարակութիւնը 25 »
» Բաբեան. Տնային բժշկարան I հ. 1 ր. —
» » » II » 1 » 60 »
» » » III » 1 » 50 »
Բօլէշէր. Օնանականութիւն . 30 »
Արծրունի. Մանկիկ (երեխաների ֆիզիքական կրթութիւնը) . 40 »
» Աղջիկ, պատկերազարդ . 60 »
Համօնդ. Երիտասարդութեան մեղքեր (նկարներով) . . . 1 » —
Դանիէլեան. Ժանտախտ . . 20 »
Բուռէման. Թէ ինչ է խտերին 50 »
Գլէնկէ. Կինը իբրև օրիորդ . 1 » 20 »
«Սեռանի գիրք նորապսակ ամուսինների համար» . . . 30 »
Տօլստոյ. Սեռային յարաբերութիւն 12 »
Մուրադեան. Սիֆիլիս, պատկերազ. 80 »
Նայեան. Տղամարդկանց և կանանց գաղտնի հիւանդութ. բժշկարան 50 »
» Տրիպէր . . . . 20 »
Ալպրէխտ. Արական սեռի յատուկ խորհրդատու . . . . 50 »

Դիմել՝ Тифлисъ, Книжный магазинъ „ГИРЪ". (Հ.) 784. 2—2

Մի պատուաւոր հայ ընտանիքում ՏՐՎՈՒՄ Է 10—14 տարեկան աշակերտներին
ՃԱՇ և ԲՆԱԿԱՐԱՆ։

Կարելի է և առանց ճաշի, ամենամատչելի գնով։ Հասցէն՝ IV քաղաքամասում, Պօլիցէյսկայա փողոց, № 21. երկրորդ մուտքը Սինօդալնայա փողոցից, № 12։ Բնակարան № 2, միջին յարկում։

(Ե.Հ.Կ.) 778. 6—4

Եղբ. Աւագքիսովների

այգին բաց է Թաղնում արտասահմանեան, ռուսական և տեղական լաւ տեսակի ՊՏՂԱՏՈՒ ԾԱՌԵՐ չափաւոր գներով։ Կատալօգները ուղարկում են ՁՐԻ։

Հասցէն՝ Ст. Скра (Зак. ж. д.), Авсаркисову.

(Ե.Հ.Կ.) 739. 10—10

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный